

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування вишого навчального закладу)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра підприємництва, торгівлі та логістики

(повна найменування кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА  
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «МАГІСТР»  
ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ  
ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування

(шифр і назва спеціальності)

освітня програма «Публічне управління та адміністрування»

(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти  
Групи ПУАм-21  
Косс Андрій Сергійович

(підпис)

Керівник:  
д.е.н., професор  
Вахович Ірина Михайлівна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу  
допущено до захисту  
«\_\_» \_\_\_\_\_ 2024 р.  
д.е.н., професор  
Гарант освітньої програми:  
Вахович Ірина Михайлівна

(підпис)

Луцьк – 2024 року

Факультет бізнесу та права

Кафедра підприємництва, торгівлі та логістики

Ступінь вищої освіти: магістр

Галузь знань: 07 Управління та адміністрування

Спеціальність: 281 Публічне управління та адміністрування

Освітня програма: Публічне управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

«\_\_» \_\_\_\_\_ 2024 р.

## ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Коссу Андрію Сергійовичу*

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи: *Інструменти реалізації ветеранської політики в публічному управлінні.*

Керівник роботи: *д.е.н., професор Вахович І.М.*

затверджені наказом закладу вищої освіти від «30» грудня 2023 р. №507/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «\_\_» \_\_\_\_\_ 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи монографії, посібники, підручники, інтернет-видання.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):  
ВСТУП. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАНИЯ ПОСЛУГ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ В УКРАЇНІ. РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ РОЗДІЛ 3. МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ. ВИСНОВКИ. ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ. ДОДАТКИ

5. Перелік графічного матеріалу:

Лист 1. Мета, предмет та об'єкт дослідження

Лист 2. Діяльність, спрямована на захист ветеранів

Лист 3. Види реабілітації постраждалих військовослужбовців та ветеранів в Україні

Лист 4. Чинники, що впливають на формування багатофункціональних реабілітаційних центрів для військовослужбовців

Лист 5. Основні заходи медичної реабілітації в Україні

Лист 6. Динаміка кількості закладів, які надають реабілітаційні послуги

Лист 7. Пропускна спроможність реабілітаційних центрів Волині

Лист 8. Реабілітаційний центр "RECOVERY"

Лист 9. Недоліки ветеранської політики в Україні станом на 2024 рік

Лист 10. Ключові напрями вдосконалення ветеранської політики в Україні

Лист 11. Висновки

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Теоретичний розділ</i>	<i>Вахович І.М.</i>		
<i>Аналітичний розділ</i>	<i>Вахович І.М.</i>		
<i>Проектний розділ</i>	<i>Вахович І.М.</i>		
<i>Нормоконтроль</i>	<i>Хомяк Н.В.</i>		

7. Дата видачі завдання 23 вересня 2023 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 23.09.2023</i>	
2.	<i>Огляд літератури із досліджуваної проблеми</i>	<i>до 28.10.2023</i>	
3.	<i>Теоретичний розділ</i>	<i>до 07.03.2024</i>	
4.	<i>Аналітичний розділ</i>	<i>до 30.05.2024</i>	
5.	<i>Проектний розділ</i>	<i>до 30.09.2024</i>	
6.	<i>Висновки</i>	<i>до 01.10.2024</i>	
7.	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 08.10.2024</i>	
8.	<i>Формування додатків</i>	<i>до 15.10.2024</i>	
9.	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 22.10.2024</i>	
10.	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 01.11.2024</i>	
11.	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 15.11.2024</i>	
12.	<i>Представлення кваліфікаційної роботи магістра до захисту</i>	<i>до 03.12.2024</i>	

Здобувач вищої освіти \_\_\_\_\_

(підпис)

Косе А.С.

(прізвище, ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи \_\_\_\_\_

(підпис)

Вахович І.М.

(прізвище, ініціали)

## АНОТАЦІЯ

Косс А.С. Інструменти реалізації ветеранської політики в публічному управлінні. Рукопис.

Кваліфікаційна робота магістра ОП «Публічне управління та адміністрування» спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування. Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2024.

Кваліфікаційна робота магістра складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку джерел посилань, додатків.

У роботі досліджено особливості формування та реалізації ветеранської політики в публічному управлінні. Обґрунтовано теоретичні основи організації надання послуг для ветеранів в Україні, їх правову основу, наведено програму реабілітації ветеранів. Здійснено аналіз реалізації ветеранської політики, в т.ч. розвитку соціальної інфраструктури для ветеранів, фінансування програм реабілітації військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб, програми реабілітації військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб центру «RECOVERY». Наведено пріоритети формування стратегії ветеранської політики в Україні.

Ключові слова: ветеранська політика, інструменти ветеранської політики в публічному управлінні.

## ANNOTATION

Koss A.S. Tools for implementing veteran policy in public administration. Manuscript.

Master's qualification work OP «Public Management and Administration» specialty 281 Public Management and Administration. Lutsk National Technical University. Lutsk, 2024.

Master's qualification work consists of an introduction, three chapters, conclusions, a list of references, and appendices.

The work examines the features of the formation and implementation of veteran policy in public administration. The theoretical foundations of the organization of services for veterans in Ukraine are substantiated, their legal basis, and a veterans' rehabilitation program is presented. An analysis of the implementation of veteran policy is carried out, including the development of social infrastructure for veterans, financing of rehabilitation programs for military personnel, war veterans and demobilized persons, the rehabilitation program for military personnel, war veterans and demobilized persons of the "RECOVERY" center. The priorities for the formation of a veteran policy strategy in Ukraine are presented.

Keywords: veteran policy, veteran policy tools in public administration.

## ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ ПОСЛУГ ДЛЯ ВЕТЕРАНІВ В УКРАЇНІ	9
1.1.Правова основа медичного обслуговування ветеранів в Україні	9
1.2. Програма реабілітації ветеранів в Україні	12
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	18
2.1.Аналіз розвитку соціальної інфраструктури для ветеранів України	18
2.2.Фінансування програм реабілітації військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб в Україні	24
2.3.Аналіз регіональної програми реабілітації військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб на прикладі центру «RECOVERY»	29
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	38
3.1. Формування стратегії ветеранської політики в Україні	38
ВИСНОВКИ	48
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ	51
ДОДАТКИ	55

## ВСТУП

Російсько-українська війна, що розпочалася навесні 2014 року, триває вже десятий рік. За цей час тисячі українських громадян стали на захист державної свободи, жертвуючи власним життям і здоров'ям. На жаль, кількість військовослужбовців, які зазнають поранень різного ступеня тяжкості, невпинно зростає. Крім якісної медичної допомоги, вони потребують подальшої комплексної реабілітації для відновлення життєвих функцій та повноцінної інтеграції в суспільство.

Система медичного обслуговування ветеранів в Україні за останні роки зазнала значних змін, але питання її ефективності та доступності для ветеранів війни, зокрема після початку повномасштабного вторгнення Росії у 2022 році, залишаються критично важливими. Ветерани, зокрема учасники бойових дій, мають особливі потреби у медичному забезпеченні, адже вони часто стикаються з такими проблемами, як посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), поранення, інвалідність, а також потребують спеціалізованих реабілітаційних послуг.

Наразі система фінансування медичних послуг для ветеранів базується на механізмах державного бюджету та програмах медичних гарантій через Національну службу здоров'я України (НСЗУ). Однак, ця система має низку проблем, таких як обмежене фінансування, недостатня кількість медичних установ, що спеціалізуються на обслуговуванні ветеранів, а також складнощі з доступом до якісної допомоги в окремих регіонах країни. Це вимагає ретельного аналізу існуючих механізмів фінансування та пошуку шляхів їх удосконалення.

*Актуальність* цієї теми також підтверджується науковими дослідженнями та звітами міжнародних організацій, які вказують на необхідність розвитку системи соціальної підтримки та медичного обслуговування ветеранів. Водночас, соціальна підтримка ветеранів не обмежується лише медичними послугами — вона включає в себе психологічну реабілітацію, адаптацію до

цивільного життя та забезпечення прав ветеранів, що підкреслює важливість комплексного підходу до вирішення цієї проблеми. Інвестиції в медичну допомогу ветеранам мають не лише гуманітарне значення, а й стратегічний вплив на довгострокову безпеку та розвиток країни.

*Метою цієї роботи є аналіз фінансування медичних послуг для ветеранів в Україні в рамках державної системи охорони здоров'я, оцінка ефективності існуючих механізмів і визначення шляхів покращення доступу ветеранів до необхідних медичних послуг.*

Для досягнення цієї мети визначено такі *завдання*:

- проаналізувати нормативно-правову базу, що регулює надання медичних послуг ветеранам в Україні, зокрема через державне фінансування;
- оцінити ефективність програми медичних гарантій на 2022–2024 роки, яка має на меті покращення доступу ветеранів до медичних послуг;
- визначити проблеми, які виникають в процесі реалізації державних програм і політик щодо медичного обслуговування ветеранів;
- зробити порівняння з міжнародним досвідом фінансування медичних послуг для ветеранів, зокрема в країнах, що мають схожі соціальні та політичні умови.

*Об'єктом дослідження є система медичного обслуговування ветеранів в Україні.*

*Предметом дослідження є механізми реалізації ветеранської політики в публічному управлінні. для ветеранів через програми соціальної підтримки, зокрема через Національну службу здоров'я України, державні медичні установи, а також через спеціалізовані медичні заклади, які надають послуги учасникам бойових дій.*

Для досягнення поставленої мети використані різноманітні методи, серед яких: аналіз нормативно-правових актів; порівняльний аналіз; статистичний аналіз; інтерв'ю з експертами та фахівцями.

# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ ПОСЛУГ ДЛЯ ВETERANІВ В УКРАЇНІ

### 1.1. Правова основа медичного обслуговування ветеранів в Україні

Державна політика Україні щодо розвитку та адаптації ветеранів спрямована на забезпечення соціального захисту, реабілітації, медичної допомоги та інтеграції ветеранів у суспільство. Головним органом, який координує ці питання, є Міністерство у справах ветеранів України [1]. Цей орган відповідає за реалізацію програм підтримки ветеранів війни, їхніх сімей та членів родин загиблих героїв. Політика враховує специфічні потреби ветеранів, зокрема у сфері працевлаштування, житлового забезпечення, доступу до освіти та спеціалізованої медичної допомоги.

Основними інструментами реалізації державної політики є програми, які забезпечують виплату грошових компенсацій, пільги на оплату комунальних послуг, пріоритет у виділенні земельних ділянок, а також доступ до психологічної реабілітації та лікування. Держава також активно співпрацює з громадськими організаціями ветеранів і міжнародними партнерами для вдосконалення існуючих програм. Однак, попри значний прогрес, виклики залишаються: нерівномірність доступу до послуг, нестача фінансування та потреба в покращенні системи реабілітації.

Медичне обслуговування ветеранів є ключовим елементом соціальної підтримки в Україні. Відповідно до законодавства, ветерани війни мають право на безкоштовне медичне обслуговування, яке визначено кількома важливими нормативно-правовими актами.

За формування та реалізацію державної політики у сфері соціального захисту, реабілітації, підтримки і забезпечення прав та інтересів ветеранів війни, членів їхніх сімей та сімей загиблих військовослужбовців відповідає

*Міністерство у справах ветеранів України (Мінветеранів)*. «Мінветеранів є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності (далі – ветерани), членів сімей таких осіб і членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України (далі – члени сімей ветеранів).

Мінветеранів у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства» [3].

Основною ініціативою Мінветеранів у сфері медичного обслуговування ветеранів стало відкриття платформи інформаційних сервісів «*е-Ветеран*» 24 лютого 2021 року.

«*е-Ветеран*» – це інформаційно-довідкова система, розроблена спеціально для ветеранів війни. У ній узагальнено інформацію щодо послуг з психологічної допомоги та санаторно-курортного лікування. Мета системи – підвищення рівня соціального захисту ветеранів війни шляхом он-лайн контролю за реалізацією їх прав та гарантій» [4].

Основним законом, що регулює та надає ветеранам можливості користування медичними послугами в Україні є *Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»* № 3551-ХІІ від 22 жовтня 1993 року – визначає правовий статус ветеранів війни, забезпечує створення належних умов для їх життєзабезпечення, сприяє формуванню в суспільстві шанобливого ставлення до них. Закон спрямований на захист ветеранів війни шляхом:

- створення належних умов для підтримання здоров'я та активного довголіття;

- організації соціального та інших видів обслуговування, зміцнення матеріально-технічної бази створених для цієї мети закладів і служб та підготовки відповідних спеціалістів;

- виконання цільових програм соціального і правового захисту ветеранів війни;
  - надання пільг, переваг та соціальних гарантій у процесі трудової діяльності відповідно до професійної підготовки і з урахуванням стану здоров'я.
- [2].

Таким чином, опираючись на Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», на платформі «е-Ветеран» зібрано інформацію щодо можливостей, які надає держава у сфері медичних послуг для ветеранів війни. У застосунку є категорія «Гарантії та пільги», де у підкатегорії «Медичні пільги», вказано наступні розділи:

- безоплатні ліки за рецептами лікарів (Міністерство охорони здоров'я України);
- пільги щодо одержання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів (Міністерство охорони здоров'я України);
- безоплатні ліки за рецептами лікарів (Міністерство охорони здоров'я України);
- безоплатне обслуговування у закладах охорони здоров'я, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи, при виході на пенсію або після зміни місця роботи (Міністерство охорони здоров'я України);
- медичне обстеження (Міністерство охорони здоров'я України);
- надання медичної допомоги (Міністерство охорони здоров'я України);
- пілотний проєкт щодо зубопротезування (Міністерство охорони здоров'я України)» [5].

Ще однією платформою, де зібрано інформацію щодо можливостей, які надає держава для ветеранів у медичній сфері є ініціатива «Принцип» – це правовий навігатор, який створено командою правозахисного центру для військовослужбовців “Принцип”, суть якого полягає у «допомозі військовим, ветеранам та їхнім родинам зорієнтуватися в базових юридичних питаннях, етапах шляху пораненого, підкаже контакти, до яких можна звернутися».

[6] Разом із фахівцями із Національної служби здоров'я України (НСЗУ) «Принцип» розробив довідники медичної допомоги для ветеранів щодо найпоширеніших хвороб, які виникають або ускладнюються під час несення служби. Також у навігаторі зібрано підказки щодо алгоритму дій при зверненні у заклади медичної допомоги та подано відповіді на найбільш поширені запитання, що стосуються медичних послуг для ветеранів [7].

В Україні існує *Програма медичних гарантій 2024 року*, програма є основним механізмом фінансування медичних послуг для ветеранів через Національну службу здоров'я України (НСЗУ). Вона охоплює широкий спектр медичних послуг, включаючи консультативні послуги, хірургічні втручання, лікування хронічних захворювань, а також реабілітаційні заходи. Програма включає послуги в рамках «Програми медичних гарантій», що спрямовані на безкоштовне лікування та підтримку ветеранів, згідно неї вся необхідна медична допомога ветерану чи ветеранці, а також лікування у стаціонарі мають бути безоплатними в тій лікарні, яка має договір із НСЗУ. Також, усі необхідні ліки повинні надаватися пацієнту безоплатно.

«Лікування у стаціонарі здійснюється за пакетом “Стаціонарна допомога дорослим та дітям без проведення хірургічних операцій”. Увесь обсяг послуг у ньому є гарантованим» [8, 9].

## **1.2. Програма реабілітації ветеранів в Україні**

Увага до реабілітації ветеранів та ветеранок війни в Україні є особливо важливою через безпрецедентний масштаб російсько-української війни, яка триває уже понад 10 років і має серйозні наслідки для здоров'я та добробуту великої кількості військовослужбовців.

За статистикою програми ветеранської підтримки «Шлях додому», в Україні (станом на перший квартал 2024 року) 1 227 394 ветеранів та ветеранок, серед яких 808 874 учасників бойових дій і 109 107 осіб з інвалідністю внаслідок

війни, 90 068 осіб запротезовано. «Згідно із дослідженням Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), 72% ветеранів зверталися по медичну допомогу щодо фізичного здоров'я після завершення військової служби (у період з 2014 року). Велика кількість ветеранів отримали травми кінцівок, що потребують протезування та реабілітації. Саме повноцінна реабілітація є запорукою ефективного функціонування протезів, успішної соціальної реінтеграції та повноцінної фізичної дієздатності. Завданням української медичної спільноти є надання професійної допомоги відповідно до принципів доказової медицини та міжнародних стандартів» [12]. Зростання кількості ветеранів, які повертаються з бойових дій, створює надзвичайний попит на послуги фізичної, психологічної та соціальної реабілітації. Багато з них стикаються з травмами, інвалідністю, посттравматичним стресовим розладом (ПТСР) та іншими психологічними викликами, які без своєчасної допомоги можуть призводити до серйозних проблем у майбутньому.

Крім того, якісна реабілітація зараз є ключовою для забезпечення довгострокової стабільності в суспільстві. Повернення ветеранів до мирного життя без належної підтримки може призвести до соціальних викликів, таких як зростання рівня безробіття, депресії, залежностей або навіть злочинності. Водночас, ефективна допомога сприяє зміцненню довіри до державних інститутів і створенню позитивного прикладу відповідального ставлення до тих, хто захищає країну.

Реабілітація кожного військовослужбовця має базуватися на сучасних індивідуальних методах із залученням досвідчених фахівців. Під час розробки програми враховуються особливості конкретного випадку, що дозволяє максимально ефективно запобігти особистісним розладам та порушенням соціальних функцій. В Україні реабілітація ветеранів війни здійснюється через низку державних і недержавних програм, спрямованих на фізичне, психологічне, соціальне та економічне відновлення. Фізична реабілітація включає лікування травм, відновлення рухових функцій і протезування. Вона забезпечується у спеціалізованих медичних установах, реабілітаційних центрах та санаторіях.

Психологічна реабілітація спрямована на подолання посттравматичного стресового розладу (ПТСР) та інших психічних розладів, що реалізується через психологічну допомогу, терапевтичні тренінги та роботу з фахівцями.

Серед основних підходів до реабілітації використовуються групова терапія, тренінги, індивідуальна робота з фахівцями, а також додаткові заняття, такі як арт-терапія. Завдяки комплексному підходу вдається відновити соціальні навички, зменшити вплив травматичного досвіду, створити нові соціальні зв'язки та поліпшити когнітивні й комунікативні функції. Аналіз українського та міжнародного досвіду показує, що без ефективної реабілітації військовослужбовці стикаються з такими проблемами, як ослаблення м'язів, їх атрофія та формування контрактур, які обмежують рухливість. Це завдання є критично важливим для забезпечення повноцінного повернення військового до мирного життя.

У дослідженні авторів Баско А. В., Собакарь А. О. та Миронюк С. А. «Методики реабілітації військовослужбовців, стан функціонування та розвиток реабілітаційних центрів як один із напрямів діяльності органів місцевого самоврядування» визначено систему реабілітаційних методик, які рекомендовано застосовувати до військовослужбовців та демобілізованих осіб, щоб у найкоротший термін повернути постраждалих військовослужбовців та ветеранів до військових лав або до трудової діяльності та соціальної активності. У таблиці 1.1. визначено види реабілітації, реабілітаційні методики та рівень їх застосування в Україні.

Таблиця 1.1 – Види реабілітації постраждалих військовослужбовців та ветеранів в Україні

Види реабілітації	Реабілітаційні методики	Аспекти застосування
1	2	3
фізична реабілітація	фізіотерапія; мануальна терапія; психомоторні та функціональні тренування; реабілітація після поранень чи травм; адаптація до фізичних обмежень	Стационарно у спецзакладах або на базі реабілітаційних відділень санаторно-курортних закладів

Продовження таблиці 1.1

1	2	3
спортивна реабілітація	професійний спорт; адаптивний спорт; ЛФК; екстремальний і рекреаційний спорт; водна реабілітація; психофізичні практики (йога, тайчі, цигун)	Систематичні заняття в інклюзивно-облаштованих спортивних залах, кімнатах
ігрова реабілітація	програма-симулятор інтерактивної реабілітації Iгex (футбол, волейбол, парашут); настільні ігри; ігри на взаємодію	Не прив'язано до місця, можна перебувати будь-де; потребує компанії
психологічна реабілітація	психотерапія; групові сесії; арт-терапія	у військовому госпіталі у випадку поранення; через сімейного лікаря, який дасть скерування до психолога; приватні консультації
дружня реабілітація	різновид соціальної та психологічної реабілітації, де допомогу надають не лікарі, а такі ж ветерани «рівний рівному»	Центри та хаби, які існують як офлайн, так і можна знайти групу дружньої реабілітації онлайн, наприклад, у соцмережах.
родинна реабілітація	доведено, що в люблячих дружніх родинах реабілітація військового відбувається набагато швидше та ефективніше. Члени родини військового усвідомлюють, що повертатись до мирного життя важко, тому потрібна підтримка.	онлайн- та офлайн-груп для постраждалих від війни, де спеціалісти навчають рідних, як підтримати військового, що повернувся з фронту
реабілітація тваринами	каністерапія – лікування за допомогою спеціально навчених для цього собак. іпотерапія – терапія під час їзди на конях; сон на ліжку, під яким стоїть бджолиний вулик	В більшості, приватні послуги
соціальна реабілітація	сприяння у працевлаштуванні, навчанні новим професіям, створенні власного бізнесу; допомога від фахівців супроводу	Ветеранські хаби, центри ветеранського розвитку, соціальний департамент

*Складено автором за джерелом [13]*

Реабілітація кожного військовослужбовця повинна проводитися із застосуванням індивідуальних сучасних методик, за участю висококваліфікованих фахівців, які створюють програми з урахуванням

специфіки кожного окремого випадку. Персоналізований підхід дозволяє в найкоротші терміни працювати над запобіганням розладам особистості та порушенням соціальних функцій.

Для реабілітації військових використовуються такі методи, як групова терапія, тренінги, індивідуальна робота зі спеціалістами, а також додаткові заняття, зокрема арт-терапія та інші. Комплексний підхід до відновлення військовослужбовців допомагає відновити соціальні навички, подолати фіксацію на пережитих травматичних подіях, налагодити нові соціальні зв'язки, а також покращити когнітивні та комунікативні функції. Після лікування в госпіталі військовослужбовці часто стикаються з викликом відновлення своєї фізичної функціональності. Процес фізичної реабілітації після поранень потребує значного часу, який може тривати від кількох місяців (1–2) до пів року і більше. Основна мета реабілітаційного лікування – відновити функції організму після гострого періоду, запобігти інвалідності або уникнути погіршення стану здоров'я. Адже наслідки травм і тривале перебування з обмеженням рухів спричиняють атрофію й ослаблення м'язів, а також формування контрактур, які обмежують рухливість. Ефективне вирішення цих проблем є критично важливим для успішного повернення військовослужбовця до мирного життя.

Більшість сучасних реабілітаційних центрів для військових створено на базі шпиталів та лікарень. Вони функціонують у таких містах, як Львів, Луцьк, Київ, Черкаси, Миколаїв та інші. Завдяки підтримці іноземних експертів і волонтерів ці центри обладнані новітніми системами реабілітації, серед яких ерготерапія (відновлення побутових рухових навичок), кінезіотерапія (лікування через рух і фізичні навантаження), зали лікувальної фізкультури (ЛФК) із тренажерами тощо. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України, кожен працевлаштований громадянин має право після стаціонарного лікування безкоштовно пройти курс реабілітації на базі відділень санаторно-курортних закладів. Комплексна реабілітація включає різноманітні тренінги – спеціалізовані, професійні, комунікативні, соціально-психологічні, адаптивні. Їх ефективність залежить від чіткого алгоритму, структурних елементів і

специфічних принципів проведення, що базуються на методах групової дискусії, ігрових підходах, вербальних і невербальних техніках, тілесній терапії, а також методиках активного слухання, інформаційних і медитативних практик. Системна психологічна реабілітація воїнів в Україні нині відсутня, вона здійснюється переважно на рівні гуманітарного психологічного супроводження військовослужбовців з ініціативи приватних донорів. Соціальна реабілітація передбачає допомогу в адаптації до мирного життя: сприяння у працевлаштуванні, навчанні новим професіям, створенні власного бізнесу. Для цього створено ветеранські простори, де надаються консультації, а також у Центрах зайнятості діють програми професійної перекваліфікації, навчальні курси тощо. Особливої уваги потребує створення інклюзивного середовища для ветеранів із інвалідністю. В Україні ця тема дуже гостро стоїть, оскільки далеко не всі установи та заклади підходять до цього відповідально.

«Соціальна реабілітація охоплює широкий спектр послуг, від психологічної підтримки до допомоги у відновленні професійних навичок і сприяння у забезпеченні житлом та працевлаштуванні. Вона базується на принципах поваги до гідності до особи, врахування її індивідуальних потреб та активізації внутрішніх ресурсів для досягнення самодостатності та незалежності. В умовах війни, соціальна реабілітація набуває особливого значення, оскільки спрямована на відновлення соціальних зв'язків, відбудову до-віри та співпраці в суспільстві, що є фундаментальними для відновлення та розвитку суспільства від наслідків військових дій» [11].

Одним із пріоритетних напрямів військово-медичної доктрини України є створення цілісної системи медичної, в тому числі (фізичної та психологічної) соціальної та професійної реабілітації для повернення у найкоротший термін постраждалих військовослужбовців та ветеранів до військових лав або до трудової діяльності та соціальної активності.

## РОЗДІЛ 2

### АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

#### **2.1. Аналіз розвитку соціальної інфраструктури для ветеранів України**

Розвиток соціальної інфраструктури України у період з 2014 по 2024 роки зазнав значного впливу через складну ситуацію в державі, пов'язану із збройною агресією росії проти України. Найсуттєвіше вплинуло на стан та можливості розвитку соціальної інфраструктури країни повномасштабне вторгнення у 2022 році.

Соціальна інфраструктура держави включає заклади та організації, які забезпечують основні потреби суспільства: освіту, медицину, соціальний захист та реабілітацію. Реабілітаційні центри є невід'ємною частиною соціальної інфраструктури України, оскільки виконують ключову роль у підтримці здоров'я, добробуту та соціальної адаптації громадян, які постраждали внаслідок воєнних дій. У цьому контексті реабілітаційні центри для військовослужбовців та ветеранів війни є важливим елементом, що відповідає за відновлення фізичного і психологічного стану, інтеграцію до мирного життя, а також зміцнення соціальної стабільності.

Попри всі виклики, Україна змогла досягти певних успіхів. Зокрема, реформа децентралізації, яка стартувала у 2014 році, стала поштовхом для модернізації соціальної інфраструктури на місцевому рівні. Завдяки передачі повноважень і фінансових ресурсів громадам були відремонтовані школи, лікарні та дороги. Також реформа охорони здоров'я, впроваджена у 2018 році, сприяла модернізації медичних закладів та створенню Національної служби здоров'я України, яка забезпечила більш прозоре фінансування медичних послуг. Освітній сектор зазнав позитивних змін завдяки програмі «Нова

українська школа», яка передбачала оновлення навчальних програм, закупівлю сучасного обладнання та впровадження інклюзивної освіти.

Однак війна створила численні перешкоди для розвитку. Значна частина соціальної інфраструктури була зруйнована, особливо в регіонах, які опинилися під ударами окупантів. Тисячі шкіл, лікарень, дитячих садків та житлових будинків зазнали руйнувань. Військові дії спричинили вимушене переміщення мільйонів людей, що створило величезне навантаження на інфраструктуру тих регіонів, які приймали переселенців. У багатьох містах медична інфраструктура опинилася на межі колапсу, що ускладнило доступ до основних послуг.

Фінансовий аспект також зіграв значну роль у цих змінах. Велика частина державного бюджету була спрямована на військові потреби, що обмежило можливості для реалізації довгострокових інфраструктурних проєктів. Водночас Україна отримувала значну міжнародну фінансову та технічну допомогу для відновлення інфраструктури, але її масштаб був недостатнім для повного покриття втрат.

Війна також змінила пріоритети у розвитку соціальної інфраструктури. Розробка та впровадження нових проєктів багатофункціональних реабілітаційних центрів є нагальною проблемою та важливим соціальним завданням сучасності. Більшість наявних реабілітаційних установ не орієнтовані на відновлення фізичного та психологічного здоров'я військовослужбовців. Застосування принципу багатофункціональності в проєктуванні реабілітаційних центрів для військових дозволяє врахувати всі аспекти відновлення здоров'я захисників: медичний, фізичний, психологічний, соціальний та військово-професійний. Цей підхід забезпечує комплексне вирішення в умовах сучасних викликів, таких як дефіцит міських територій для нового будівництва, висока щільність забудови, значна вартість земельних ділянок та зростання транспортного навантаження. Раціональний розподіл функцій та їх оптимальне поєднання для забезпечення ефективного функціонування реабілітаційних центрів для військовослужбовців є актуальним науково-теоретичним завданням у нинішніх умовах.

Для ветеранів війни реабілітаційні центри виконують комплекс функцій: від медичної допомоги до психологічної підтримки, професійної переорієнтації та соціальної інтеграції. Завдяки цим установам держава реалізує свої обов'язки щодо забезпечення соціального захисту військових, які жертвували своїм здоров'ям заради незалежності країни. Крім того, реабілітаційні центри допомагають знижувати рівень соціальної напруги, оскільки підтримка ветеранів сприяє зміцненню довіри громадян до державних інститутів.

Російсько-українська війна, що розпочалася навесні 2014 року, виявила численні проблеми у системі військової реабілітації України, особливо в аспекті відновлення учасників бойових дій. Серед основних викликів були недостатня кількість реабілітаційних центрів, відсутність чіткої координації між військовими та цивільними медичними закладами, а також дефіцит автомобільних і авіаційних засобів військової медицини. Лише у 2018 році відбувся значний крок у вдосконаленні військової медицини з ухваленням Воєнно-медичної доктрини України. У цьому документі були визначені мета, принципи та організаційні основи системи військової охорони здоров'я, розподіл повноважень, відповідальність за її реалізацію, фінансове та ресурсне забезпечення, а також науковий супровід і вирішення актуальних проблем військової медицини.

Згідно з вимогами Воєнно-медичної доктрини, 31 жовтня 2018 року за наказом Міністерства оборони України було здійснено перехід військової медицини на стандарти медичного забезпечення НАТО. Це рішення стало важливим кроком у напрямі реформування оборонного сектору, зокрема у розумінні важливості військово-медичної галузі та системи реабілітації як її ключового компонента.

«Одним із напрямів вдосконалення системи військової медицини є розробка ефективних методів лікування та реабілітації поранених військовослужбовців та ветеранів, що реалізовується через створення спеціалізованих багатофункційних реабілітаційних центрів для учасників бойових дій» [16]. Об'єднання різних складових реабілітації в межах одного закладу забезпечує його гнучкість і

просторову адаптивність, що дозволяє реагувати на зміну соціальних потреб у реабілітації військових.

Формування багатофункціонального реабілітаційного центру для військовослужбовців вимагає комплексного підходу, який включає визначення основних чинників їх формування, їх аналіз та рівень реалізації в країні. В умовах російсько-української війни питання реабілітації військових набуло особливої актуальності, проте підходи, що розглядають особливості функціональної організації таких закладів, потребують глибшого дослідження. Наявні дослідження здебільшого зосереджуються на реабілітації як медичному та соціально-психологічному процесі. Водночас, наразі відсутні нормативи проєктування реабілітаційних центрів для військовослужбовців, які враховували б специфіку таких закладів та вплив чинників на їх формування.

Серед основних чинників, що впливають на створення багатофункціональних реабілітаційних центрів для військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб можемо виділити наступні: архітектурно-містобудівні, види реабілітації, інклюзивність, спеціалізація закладу, соціально-психологічні та економічні. Кожен із цих чинників відіграє важливу роль у створенні умов для комплексної реабілітації військових, впливають на ефективність, доступність та результативність їхньої роботи, що є надзвичайно актуальним в умовах сучасних викликів. Опишемо та проаналізуємо їх рівень реалізації в Україні у таблиці 2.1.

Таким чином, в таблиці 2.1. проведено опис та аналіз основних чинників, що впливають на формування багатофункціональних реабілітаційних центрів для військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб в Україні, де визначено, що архітектурно-містобудівні чинники мають ключове значення для інтеграції реабілітаційного центру в міське середовище. Вони визначають розташування закладу, його зв'язок із транспортною мережею та іншими громадськими об'єктами. Правильне планування забезпечує зручність доступу для пацієнтів та персоналу, оптимальне використання простору й ресурсів.

Таблиця 2.1. – Чинники, що впливають на формування багатofункціональних реабілітаційних центрів для військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб в Україні

Чинники	Опис	Аналіз	Рівень реалізації в Україні
1	2	3	4
Архітектурно-містобудівні	Обґрунтування розташування центру в структурі міста, взаємозв'язок із центрами громадського обслуговування, об'ємно-просторове вирішення будівлі, функціональне наповнення та типологічний ряд; врахування контексту середовища.	Розташування реабілітаційних центрів часто не враховує зручну доступність для пацієнтів, недостатній зв'язок із громадськими об'єктами, відсутність стратегічного планування інтеграції в міський простір.	Низький: обмежена кількість реабілітаційних центрів і недостатня транспортна інтеграція.
Види реабілітації	Забезпечення комплексних видів реабілітації, включаючи медичну, фізичну, психологічну, соціальну та професійну допомогу для військовослужбовців.	Існує нерівномірність у наданні різних видів реабілітації. Деякі заклади фокусуються лише на одному аспекті, залишаючи інші потреби без уваги.	Середній: частково реалізовані окремі види реабілітації, але відсутня системна інтеграція всіх аспектів.
Інклюзивність	Забезпечення доступності для людей з обмеженими можливостями, адаптація приміщень і територій для потреб різних груп користувачів, створення умов для інклюзивного середовища.	Реабілітаційні центри в Україні лише частково відповідають вимогам інклюзивності, відсутність єдиних стандартів ускладнює доступ до послуг для людей з обмеженими можливостями.	Середній: окремі проєкти враховують інклюзивність, але її рівень варіюється залежно від фінансування та обізнаності замовників.
Спеціалізація закладу	Визначення чіткої спеціалізації закладу для надання комплексної реабілітації, врахування потреб цільових груп, таких як військовослужбовці з фізичними травмами або ПТСР.	Більшість реабілітаційних закладів в Україні мають обмежену спеціалізацію, що не завжди відповідає потребам військовослужбовців. Існує потреба в чіткішому профілюванні послуг.	Середній: окремі заклади спеціалізуються на військових, але їхня кількість і якість послуг залишаються недостатніми.

Продовження таблиці 2.2

1	2	3	4
Соціально-психологічні	Зростання кількості поранених, необхідність психологічної допомоги для військових із фізичними травмами та ПТСР, реінтеграція в соціум і професійну діяльність, розширення форм реабілітації.	Існує значний дефіцит програм психоемоційної підтримки, реабілітаційні заклади не завжди створюють умови для соціальної адаптації військових і їхньої реінтеграції в професійне середовище.	Низький: брак програм і підтримки для психологічної та соціальної адаптації військових.
Економічні	Державні програми фінансування, архітектурні конкурси, запит на проектування, тривалість реалізації, економічна доцільність, рентабельність та ефективність проєктів.	Фінансування більшості реабілітаційних центрів обмежене, відсутність масштабних державних програм і залежність від міжнародних грантів ускладнюють їхню тривалу реалізацію.	Низький: нестабільне фінансування і залежність від міжнародної допомоги.

*Складено автором за джерелом [14, 16]*

Види реабілітації є центральним аспектом, оскільки забезпечення медичної, фізичної, психологічної, соціальної та професійної реабілітації створює комплексний підхід до відновлення військових. Баланс між різними видами реабілітації дозволяє забезпечити повноцінне відновлення здоров'я, працездатності та соціальної інтеграції.

Інклюзивність забезпечує доступ до послуг реабілітації для людей із різними фізичними чи психічними потребами. Врахування принципів інклюзивності сприяє адаптації середовища до потреб усіх користувачів, зокрема військовослужбовців з інвалідністю, та створює комфортні умови для їхньої реабілітації.

Спеціалізація закладу визначає спрямованість роботи центру та його здатність задовольнити специфічні потреби цільових груп, таких як військовослужбовці з фізичними травмами чи ПТСР тощо. Чітка спеціалізація

дозволяє забезпечити більш якісний і результативний підхід до реабілітації, що особливо важливо для людей з унікальними потребами.

Соціально-психологічні чинники акцентують увагу на важливості відновлення не лише фізичного, а й психоемоційного стану пацієнтів. Зростання кількості військових із ПТСР та іншими психологічними травмами вимагає впровадження програм, які сприятимуть їхній інтеграції в суспільство та професійну діяльність.

Економічні чинники є фундаментом для реалізації проєктів реабілітаційних центрів. Наявність стабільного фінансування, проведення архітектурних конкурсів і залучення міжнародних грантів дозволяє забезпечити тривалу і стійку роботу таких закладів, а також розширення їхньої функціональності.

Усі ці чинники є взаємопов'язаними та формують основу для створення ефективної моделі реабілітаційного центру, який відповідає сучасним вимогам і реаліям. Їхній детальний аналіз та врахування у процесі проєктування є необхідними для забезпечення якісної реабілітації військовослужбовців.

## **2.2. Фінансування програм реабілітації військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб в Україні**

Фінансування реабілітації ветеранів в Україні здійснюється з державного бюджету через програми Міністерства у справах ветеранів України, Міністерства охорони здоров'я та місцевих органів влади. Кошти виділяються на оплату медичних і реабілітаційних послуг, закупівлю обладнання, забезпечення пільг на лікування та санаторно-курортне відновлення. Також залучаються кошти міжнародних організацій, благодійних фондів і грантів. Наприклад, програми ООН чи НАТО надають додаткову підтримку у сфері медичної та психологічної реабілітації. Ветерани мають право на безкоштовні або пільгові послуги, що регулюється законом. Додатково багато громадських організацій займаються збором коштів та організацією реабілітаційних заходів. «Крім цього,

реабілітація включена в низку медичних пакетів як складова послуги. НСЗУ покриває послуги з реабілітації за двома пакетами:

- реабілітаційна допомога дорослим і дітям у стаціонарних умовах;
- реабілітаційна допомога дорослим і дітям у амбулаторних умовах» [10].

Загалом, в Україні держава надає ветеранам широкий спектр послуг у сфері медичної реабілітації, які спрямовані на відновлення фізичного та психологічного здоров'я, адаптацію до життя після травм чи бойового досвіду. Основними напрямками допомоги є медична, фізична, психологічна та санаторно-курортна реабілітація.

Основні заходи медичної реабілітації в Україні:

- безкоштовна медична допомога: лікування поранень, захворювань та ускладнень, отриманих під час бойових дій, у державних і спеціалізованих медичних установах;

- надання медикаментів та медичного обладнання, включаючи протезування та ортопедичні засоби.

*Реабілітаційні центри.* В Україні діє мережа госпіталів для ветеранів війни, де демобілізовані військовослужбовці мають змогу пройти комплексну реабілітацію, що включає медичну, фізичну та психологічну допомогу. «З листопада 2014 року комплексну реабілітацію пройшли понад 55 тисяч українських воїнів» [14].

Ветерани війни, які демобілізовані або звільнені в запас, мають право на безкоштовну комплексну реабілітацію в обласних госпіталях для ветеранів війни за місцем проживання, а також у медичних закладах, що підпорядковуються Міністерству охорони здоров'я України. Серед таких закладів – Український державний медико-соціальний центр ветеранів війни, Державний заклад «Госпіталь ветеранів війни «Лісова Поляна» у Київській області та Республіканський центр лікування і реабілітації наслідків нейротравм у Рівненській області. Останній спеціалізується на лікуванні та реабілітації наслідків важких черепно-мозкових і спінальних травм відповідно до критеріїв, визначених нейрохірургами та ортопедами-травматологами. Так, у різних

регіонах України створені центри медичної реабілітації, де ветерани можуть пройти комплексні програми відновлення (лікувальна фізкультура, фізіотерапія, кінезотерапія, гідротерапія тощо). Перелік реабілітаційних центрів для ветеранів та військовослужбовців в Україні подана у Додатку А.

«До надання реабілітаційної допомоги станом на кінець другого кварталу 2022 року було залучено 29 011 фахівців у 369 закладах охорони здоров'я, а в першому кварталі 2024 року – вже 37 018 фахівців у 479 закладах. Варто зважати на те, що частину закладів, які надавали реабілітаційну допомогу у 2022 році, було зруйновано або вони розташовуються на окупованій території. Частина закладів була релокована, що меншою мірою позначилось на кількості закладів та фахівців, однак однозначно вплинуло на доступність реабілітаційної допомоги в різних регіонах. Загалом 83 заклади, які надавали послуги реабілітації до 1-го кварталу 2022 року, перестали працювати в 2023-2024 роках, переважно через окупацію території. З них 49 закладів попередньо навали послуги реабілітації в стаціонарі.

Майже всі надавачі реабілітаційних послуг у стаціонарних та амбулаторних умовах прозвітували про максимальні показники середньомісячної кількості послуг у 2022 році, а у 2023 році цей показник дещо зменшився. Про найбільшу середньомісячну кількість послуг повідомляють санаторно-курортні заклади: 278 послуг на місяць у 2022 році та 173 послуги на місяць у 2023 році. Найменшу кількість реабілітаційних послуг у стаціонарних та амбулаторних умовах надали обласні лікарні – 63 послуги на місяць у 2022 році і 53 послуги на місяць у 2023 році. Тут і далі інформацію про приватні заклади ми наводимо за даними НСЗУ, тобто це ті заклади, які уклали договір з НСЗУ в рамках програми медичних гарантій» [15].

На рисунку 2.1 представлено динаміка кількості закладів, які надавали(ють) реабілітаційні послуги за програмою медичних гарантій військовослужбовцям, ветеранам війни та демобілізованим особам за 2021–2024 рр.

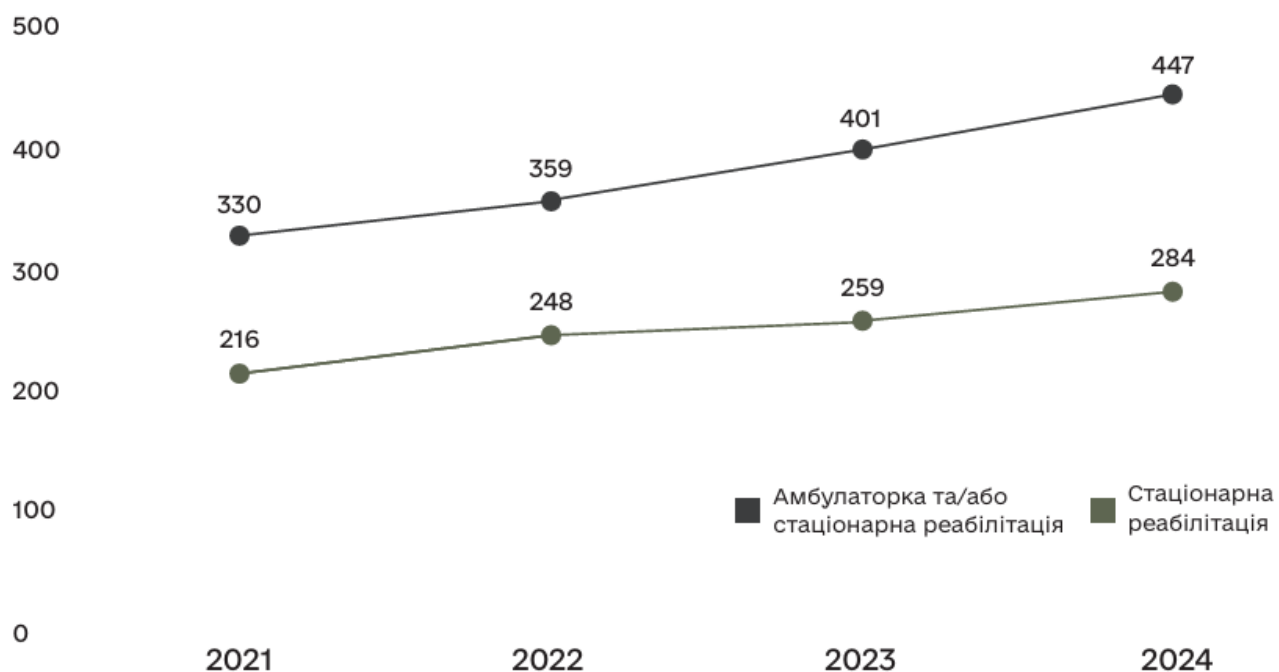


Рисунок 2.1. Динаміка кількості закладів, які надавали(ють) реабілітаційні послуги за програмою медичних гарантій військовослужбовцям, ветеранам війни та демобілізованим особам за 2021–2024 рр.

Джерело: <https://www.pryncyp.com/wp-content/uploads/2024/12/reabilitacziya-web.pdf>

Більшість сучасних реабілітаційних центрів для військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб в Україні діють на базі шпиталів і лікарень, зокрема у Львові, Луцьку, Києві, Черкасах, Харкові, Миколаєві, Дніпрі, Вінниці та інших містах. За підтримки держави, іноземних експертів і волонтерів у цих центрах впроваджено новітні системи реабілітації, такі як ерготерапія (відновлення побутових рухових навичок), кінезіотерапія (лікування за допомогою рухів і фізичних навантажень) та зали ЛФК з сучасними тренажерами. Крім того, згідно з постановою уряду України, кожен працевлаштований громадянин має право після стаціонарного лікування безкоштовно пройти оплачуваний курс реабілітації в санаторно-курортних закладах. В Україні послуги реабілітації ветеранів та ветеранок вони можуть отримати на безоплатній основі у медзакладах, які заключили договір з НСЗУ, де застосовуються виключно доказові методи реабілітації. Для проходження реабілітації необхідне направлення від сімейного або лікуючого лікаря.

Програми реабілітації охоплюють широкий спектр заходів, таких як медична, фізична, психологічна та соціальна реабілітація, соціальний захист, санаторно-курортне лікування, адаптація до мирного життя та підтримка сімей загиблих військових.

Зокрема, встановлено, що основні джерела фінансування включають державний, обласний та місцевий бюджети, а також інші джерела, зокрема міжнародні організації та благодійні фонди. Заходи, як-от надання матеріальної допомоги, забезпечення технічними засобами реабілітації, організація семінарів, тренінгів і психологічних сесій, спрямовані на комплексну підтримку ветеранів. Значну увагу приділяють впровадженню інноваційних методів реабілітації, таких як ерготерапія, кінезіотерапія та фізкультурно-спортивні програми.

Також встановлено, що частина програм виконується без потреби у фінансуванні, наприклад, інформаційно-роз'яснювальні заходи чи патріотичне виховання молоді за участі ветеранів. Інші напрями, як-от забезпечення житлом, санаторно-курортним лікуванням або надання допомоги у працевлаштуванні, потребують системного фінансування з кількох рівнів бюджету.

Водночас ідентифіковано виклики, такі як нерівномірний розподіл фінансування між регіонами, що може ускладнювати доступ ветеранів до послуг, та обмеженість ресурсів у місцевих бюджетах. Вирішення цих проблем вимагає оптимізації процесів фінансування, покращення моніторингу ефективності використання коштів та залучення додаткових джерел.

Комплексний підхід до фінансування реабілітаційних програм є основою для успішної адаптації ветеранів до мирного життя, забезпечення їхнього фізичного, ментального та соціального добробуту, а також зміцнення довіри до державної політики у сфері соціального захисту.

### 2.3. Аналіз регіональної програми реабілітації військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб на прикладі центру «RECOVERY»

«25 лютого 2022 року – на другий день повномасштабного вторгнення – МОЗ видав наказ № 379 «Про організацію роботи закладів охорони здоров'я для забезпечення безвідмовного надання медичної допомоги усім постраждалим та пораненим» щодо залучення усіх спроможних цивільних закладів охорони здоров'я до надання медичної допомоги пораненим і травмованим внаслідок повномасштабної війни. Цей наказ скоригував і чітко зафіксував перелік закладів охорони здоров'я (спільний наказ МОУ та МОЗ від 07.02.2018 № 49/180), в яких мали надавати медичну допомогу під час повномасштабного вторгнення, але вже в першу добу вторгнення перелік не відповідав реальним потребам і маршрутам пацієнта» [7]. У Положенні про військово-лікарську експертизу в Збройних Силах України, затверджене наказом Міністерства оборони України від 14 серпня 2008 року № 402, зазначається: військово-лікарська експертиза визначає придатність за станом здоров'я до військової служби призовників, військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, встановлює причинний зв'язок захворювань, травм (поранень, контузій, каліцтв) та визначає необхідність і умови застосування медико-соціальної реабілітації та допомоги військовослужбовцям. Продемонструємо реабілітаційний маршрут військовослужбовця на рисунку 2.2.



Рисунок 2.2. Реабілітаційний маршрут військовослужбовця

відповідно наказу МОЗ № 379

Таким чином, військовослужбовці після завершення лікування можуть продовжувати отримувати реабілітаційну допомогу за рішенням військово-лікарської експертизи. Це підкреслює додаткове регулювання реабілітації для військовослужбовців, що відрізняється від умов реабілітації для цивільних осіб.

У Волинській області функціонує розгалужена система реабілітаційних послуг для військовослужбовців, яка включає стаціонарну, амбулаторну, довготривалу та психологічну допомогу. Зокрема, у відділеннях кластерних та надкластерних лікарень області передбачено від 30 до 60 ліжок для реабілітації військових. Станом на початок жовтня 2023 року, 3 176 пацієнтів отримали стаціонарну реабілітацію, а 3 757 – амбулаторну. «Пропускна спроможність реабілітаційних центрів Волині на стаціонарному рівні –454 пацієнти на день. Водночас станом на початок листопада стаціонарну реабілітаційну допомогу отримують 342 пацієнти» [17].

Одним із провідних закладів є Медичний центр реабілітації учасників бойових дій у Луцьку, який щодня обслуговує до 350 осіб, з яких 50–60% – військовослужбовці. Центр надає безкоштовні послуги, включаючи водолікування, лікувальну фізкультуру, масаж, кінезотерапію та психологічну підтримку. «У закладі проводять як амбулаторне, так і стаціонарне лікування. На сьогодні у центрі є 22 ліжко-місця для стаціонарної реабілітації пацієнтів. У центрі її надає мультидисциплінарна команда, яка складається з близько 10-ти фахівців: лікаря фізичної і реабілітаційної медицини, фізичних терапевтів, ерготерапевтів, команди психологічно-психіатричної підтримки та лікування, консультантів неврологів, травматологів та при потребі ортезиста й протезиста» [18].

Окрім медичних послуг, Волинська обласна адміністрація передбачила в регіональній програмі підтримки військовослужбовців та членів їхніх родин на 2024–2028 роки кошти на санаторно-курортну реабілітацію. Зокрема, планується організація семиденного відпочинку у санаторно-курортних закладах «Пролісок» та «Лісова пісня». «Реабілітація військовослужбовців та членів їх родин в частині можливості санаторно-курортного лікування. Так, профільний

департамент ОДА розробив зміни до регіональної програми підтримки осіб, які брали участь у захисті держави на 2024-2028. Зміни включають реабілітацію шляхом організації семиденного відпочинку у санаторно-курортних закладах («Пролісок» та «Лісова пісня»). Передбачили на це 650 тис. грн, за необхідності суму будуть коригувати» [19].

У серпні 2024 року реабілітаційні можливості регіону розширилися відкриттям мережевого центру реабілітації RECOVERY у місті Луцьк. «Як повідомляє Міністерство охорони здоров'я на своєму сайті, щороку центр зможе безкоштовно лікувати понад 1,5 тис. військових. У центрі передбачено 50 ліжкомісць. Центр відкрито на базі одного з ключових медзакладів Волинської області» [20].

Мережа реабілітаційних центрів RECOVERY створена з ініціативи українських меценатів, мета створення якої – забезпечення безоплатної та високоякісної реабілітаційної допомоги військовослужбовцям України, які зазнали поранень під час служби. «RECOVERY – найбільша національна мережа реабілітаційних центрів для поранених військових. Проект заснували Віктор та Олена Пінчуки задля допомоги Силам безпеки й оборони України» [22].

Ключові напрямки роботи реабілітаційних центрів RECOVERY:

- «створення національної мережі реабілітаційних центрів для поранених військових;
- освітні програми світового рівня для мультидисциплінарних реабілітаційних команд.

На сьогодні 15 реабілітаційних центрів RECOVERY надають безоплатні послуги в Києві (два заклади), Львові, Рівному, Чернівцях, Луцьку, Полтаві, Вінниці, Черкасах, Хмельницькому, Одесі (два заклади) і на Дніпровщині (три заклади).

Зали центрів облаштовано за світовими стандартами інклюзивності й технологічності. Кабінети фізичної реабілітації оснащено обладнанням із віртуальною реальністю, яке забезпечує зворотний зв'язок із пацієнтом. Комплекс тренажерів і апаратів для реабілітації покриває весь спектр можливих

функціональних порушень (зокрема отриманих унаслідок мінно-вибухових травм) і на високому технологічному рівні допомагає відновлювати поранених.

Мультидисциплінарні команди лікарів у центрах складаються з фахівців фізичної реабілітаційної медицини, фізичних терапевтів, ерготерапевтів, масажистів, асистентів, логопедів і психологів. Завдяки високотехнологічному обладнанню та кваліфікації вони надають якісну, доступну й доказову реабілітаційну допомогу українським захисникам і захисницям» [23].

Напрямок діяльності реабілітаційного центру RECOVERY «Бойова травма» охоплює комплекс заходів, спрямованих на фізичне, психологічне та соціальне відновлення пацієнтів. Фізична реабілітація зосереджена на відновленні рухових функцій кінцівок після бойових травм, включаючи вправи для зміцнення м'язів, координації та балансу. Використовуються сучасні тренажери й технології, зокрема віртуальна реальність, для полегшення процесу відновлення. Психологічна підтримка включає роботу з посттравматичним стресовим розладом через індивідуальні та групові сесії, терапію для зниження тривожності й страху, а також консультації для адаптації до мирного життя. Ерготерапія допомагає пацієнтам навчитися виконувати щоденні завдання після травм, адаптуватися до використання протезів чи інших допоміжних пристроїв і повернутися до професійної діяльності. Логопедична терапія спрямована на відновлення мовлення після травм головного мозку або пошкодження голосових зв'язок, а також на розвиток комунікаційних навичок. У реабілітації важливу роль відіграє мультидисциплінарний підхід, який включає роботу команди фахівців – фізіотерапевтів, ерготерапевтів, психологів, логопедів та лікарів фізичної реабілітаційної медицини. Для кожного пацієнта розробляється індивідуальний план відновлення. Соціальна адаптація охоплює програми повернення до активного соціального життя, підготовку до інтеграції в сімейне та професійне середовище, а також тренінги для підвищення соціальних навичок. Освіта пацієнтів включає навчання користуванню протезами, правильний догляд за тілом під час реабілітації та підготовку до можливих психологічних і фізичних викликів. Інноваційні підходи передбачають використання технологій віртуальної

реальності для мотивації пацієнтів, технологій біологічного зворотного зв'язку для моніторингу прогресу та впровадження найсучасніших міжнародних методик реабілітації. Усі ці заходи забезпечують комплексне відновлення пацієнтів, допомагаючи їм повернутися до повноцінного життя після бойових травм. Напрями реабілітації центру RECOVERY подамо у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2. – Ключові аспекти діяльності реабілітаційного центру  
RECOVERY

Напрямок	Ключові аспекти діяльності
Фізична реабілітація	Відновлення рухових функцій, зміцнення м'язів, координації та балансу. Використання сучасних тренажерів і технологій, зокрема VR.
Психологічна підтримка	Робота з ПТСР, індивідуальні та групові сесії, терапія для зниження тривожності й адаптація до мирного життя.
Ерготерапія	Навчання виконанню щоденних завдань, адаптація до протезів та інших пристроїв, повернення до професійної діяльності.
Логопедична терапія	Відновлення мовлення після травм головного мозку чи голосових зв'язок, розвиток комунікаційних навичок.
Мультидисциплінарна робота	Спільна діяльність фахівців: фізіотерапевтів, ерготерапевтів, психологів, логопедів, лікарів. Індивідуальний підхід.
Соціальна адаптація	Програми повернення до соціального життя, інтеграція в сім'ю та професію, тренінги для розвитку соціальних навичок.
Освіта пацієнтів	Навчання користуванню протезами, догляду за тілом під час реабілітації, підготовка до психологічних і фізичних викликів.
Інноваційні підходи	Використання VR, технологій біологічного зворотного зв'язку, впровадження найсучасніших методик реабілітації.

*Складено автором за джерелом [23]*

У 2024 році діє 15 центрів у різних містах України, зокрема у Києві, Львові, Рівному, Чернівцях, Луцьку, Вінниці, Черкасах, Полтаві, Хмельницькому, Одесі та Дніпровському регіоні. Планується розширення до 18 центрів, які зможуть обслуговувати до 25 тисяч військовослужбовців щорічно.

Мережа надає освітні програми для медичних спеціалістів і мультидисциплінарних команд, що сприяє підвищенню кваліфікації персоналу та забезпечує високі стандарти реабілітаційних послуг. Центри оснащені сучасним обладнанням, включаючи тренажери з віртуальною реальністю, які полегшують і прискорюють процес відновлення.

Особливу увагу приділяють інклюзивності: приміщення облаштовані з урахуванням потреб людей з обмеженими можливостями, мають доступні входи, поручні, антиковзкі покриття та спеціалізовані санвузли. Комфорт пацієнтів забезпечується сучасними багатофункціональними меблями та зручними палатами.

RECOVERY є унікальним проєктом, який активно розвивається та розширюється, впроваджуючи сучасні стандарти медичної реабілітації. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до відновлення фізичного, психологічного та соціального стану українських захисників.

Засновники проєкту RECOVERY, Віктор та Олена Пінчуки, мають намір розширити мережу щонайменше до 18 центрів, що дозволить забезпечити реабілітацію близько 25 тисяч військовослужбовців щорічно.

Реабілітаційний центр RECOVERY у Луцьку входить до складу національної мережі закладів, які спеціалізуються на реабілітації військовослужбовців, поранених під час бойових дій. Заклад працює за сучасними методиками, поєднуючи фізичну, психологічну та соціальну підтримку. Центр обладнаний за сучасними стандартами. Усі приміщення адаптовані для пацієнтів з обмеженими фізичними можливостями. Використовуються інноваційні тренажери та системи моніторингу прогресу, такі як біологічний зворотний зв'язок та VR-технології.

Луцький реабілітаційний центр мережі RECOVERY розпочав свою роботу 7 серпня 2024 року. Відтоді він функціонує вже понад чотири місяці, надаючи безоплатну допомогу пораненим військовим. Це 13-й центр мережі RECOVERY, заснованої Віктором та Оленою Пінчуками для підтримки Сил безпеки й оборони України. Завдяки сучасному обладнанню та мультидисциплінарній команді, центр здатен щорічно обслуговувати понад 1 500. У центрі є власний штатний розпис, схема управління, а також ведеться фіксація кількості пройдених реабілітаційних випадків. У таблиці 2.3. опишемо розподіл кількості ставок за посадами у Луцьку станом на 2024 рік.

Таблиця 2.3. – Розподіл кількості ставок за посадами у луцькому реабілітаційному центрі RECOVERY станом на 2024 рік

Посада	Кількість ставок
Лікар фізичної реабілітаційної медицини (ФРМ)	5,25
Фізичний терапевт	5,5
Асистент фізичного терапевта	5
Ерготерапевт	4
Асистент ерготерапевта	2,5
Психолог	2
Логопед (ТММ)	1
Психіатр	1,25

Складено автором за джерелом [23]

У таблиці 2.4 представимо кількість військовослужбовців, що пройшли реабілітацію у луцькому реабілітаційному центрі RECOVERY станом на 2024 рік.

Таблиця 2.4. – Кількість військовослужбовців, що пройшли реабілітацію у луцькому реабілітаційному центрі RECOVERY станом на 2024 рік

Військовослужбовці	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень	Разом
1	2	3	4	5	6	7	8
Пройшли курс реабілітації	24	62	77	64	67	71	365
Діючі військові	23	61	72	62	67	63	348
Ветерани	0	2	5	2	-	-	9
Військовослужбовці, що пройшли курс реабілітації, тривалістю більше 14 днів	24	40	29	32	9	16	150
Військовослужбовці, які пройшли повторний курс реабілітації	-	21	-	32	31	29	113
Військовослужбовці, що пройшли курс реабілітації у зв'язку з: Патологія внутрішніх органів	1	3	11	5	18	21	59
Військовослужбовці, що пройшли курс реабілітації у зв'язку з: Мінна вибухова травма	3	6	18	11	16	22	76

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8
Військовослужбовці, що пройшли курс реабілітації у зв'язку з: Травматичне пошкодження головного і спинного мозку	1	6	9	5	8	12	41
Військовослужбовці, що пройшли курс реабілітації у зв'язку з: Ампутація	30	20	20	40	60	40	210
Військовослужбовці, що пройшли курс реабілітації у зв'язку з: Пошкодження периферичних нервів	5	8	24	26	31	23	117
Військовослужбовці, що пройшли курс реабілітації у зв'язку з: Пошкодження периферичних нервів	5	8	24	26	31	23	117
Військовослужбовці, що пройшли курс реабілітації у зв'язку з: Політравма	2	16	4	7	8	6	43
Військовослужбовці, що пройшли курс реабілітації у зв'язку з: Порушення зору	-	-	-	1	1	-	2

*Складено автором за джерелом [23]*

Таким чином, реабілітаційний центр RECOVERY у Луцьку є важливою складовою національної мережі, яка спрямована на надання високоякісної допомоги військовослужбовцям, пораненим під час бойових дій. Центр вирізняється інтеграцією сучасних методик реабілітації, що поєднують фізичну, психологічну та соціальну підтримку, забезпечуючи комплексний підхід до відновлення здоров'я пацієнтів. Завдяки інноваційним технологіям та інклюзивному дизайну, заклад створює комфортні умови для реабілітації, адаптовані до потреб різних категорій військових.

Діяльність центру має стратегічне значення для відновлення боєздатності та соціальної інтеграції військовослужбовців, водночас сприяючи зміцненню

системи реабілітації в Україні. Він слугує зразком ефективного впровадження світових стандартів у медичну практику, допомагаючи захисникам України повернутися до повноцінного життя.

## РОЗДІЛ 3

### МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕТЕРАНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

#### 3.1. Формування стратегії ветеранської політики в Україні

Актуальність впровадження ветеранської політики в Україні не викликає жодних сумнівів. Зважаючи на тривалість військових дій на території нашої держави, все більше людей опановує професію військовослужбовця, відповідно – по завершенню служби (демобілізації) вони розраховують на державну підтримку та соціальні пакети. Ресурси, які є в розпорядженні держави, слугують основою для реалізації ветеранської політики.

Як і будь-який суспільний процес, політика щодо ветеранів має свою історію розвитку. З 2014 року заходи держави переважно були спрямовані на забезпечення соціального захисту ветеранів. Основний акцент робився на вдосконаленні організаційно-правової бази системи соціального захисту, зокрема через оновлення та модернізацію законодавчих норм у цій сфері.

Починаючи з 2022 року, у зв'язку з повномасштабним військовим вторгненням, кількість осіб, які належать до цільової групи ветеранської політики, суттєво зросла. Водночас суттєво змінилася соціальна структура ветеранської спільноти, що стало ключовим чинником у визначенні необхідних заходів державної підтримки та відповідних потреб законодавчої бази, заходи реалізації ветеранської політики базуються на положеннях чотирьох законів, три з яких були прийняті ще до 2014 року. Враховуючи ці обставини, програмні та нормативні акти, ухвалені до 2022 року, навряд чи можна вважати відповідними сучасним викликам і потребам ветеранської спільноти. Окремі заходи у межах ветеранської політики залишаються несистемними, а окремі виклики, на які держава не відреагувала належним чином у період з 2014 до 2022 року, стали ще

більш актуальними на тлі повномасштабної війни. Сформулюємо основні недоліки ветеранської політики в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1. – Недоліки ветеранської політики в Україні станом на 2024 рік

Проблема	Опис
Фрагментарність законодавства	Понад 40 видів пільг розпорошені між різними установами, що ускладнює їх реалізацію.
Недостатня координація	Відсутність чіткого розмежування компетенцій між органами влади, що створює плутанину.
Низький рівень інформованості	Більшість ветеранів дізнаються про пільги від інших ветеранів через відсутність централізованої інформації.
Обмежений доступ до реабілітації	Нестача реабілітаційних центрів та відсутність рівномірного розподілу таких послуг.
Проблеми працевлаштування	30% ветеранів стикаються з труднощами у працевлаштуванні через відсутність безбар'єрного середовища.
Недостатнє фінансування	Багато програм існують лише на папері через брак коштів для їх реалізації.

*Складено автором*

Враховуючи особливість та специфіку державної ветеранської політики, що передбачає впорядковану, систематичну та спрямовану діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування, яка спрямована на задоволення потреб і інтересів визначеної соціальної категорії – ветеранів війни та членів їхніх родин, впровадження даної політики вимагає застосування юридичних, економічних, адміністративних та реабілітаційних інструментів впливу на суспільні відносини в контексті підтримки зазначеної групи, використовуючи доступні державні ресурси.

22 серпня 2024 року в Києві відбувся VII Міжнародний ветеранський форум «Україна. Ветерани. Єдність», який організувало Міністерство у справах ветеранів України. Метою заходу було об'єднання ветеранів, їхніх родин, представників влади та міжнародних партнерів для обговорення актуальних питань ветеранської політики та інтеграції захисників у цивільне життя. Форум став важливою платформою для діалогу між ветеранами, суспільством та державою. Він привернув увагу до значення підтримки ветеранів і створення умов, що забезпечують їхню комфортну адаптацію до цивільного життя.

У форумі взяли участь близько 700 ветеранів та ветеранок війни, їхніх родин, а також сімей загиблих. Серед учасників були представники органів

влади, місцевого самоврядування, народні депутати України, міжнародні партнери, включаючи урядовців США, Великої Британії та ветеранів армії США. До заходу також долучилися представники неурядових організацій, бізнесу та медіа.

Основними темами VII Міжнародного ветеранського форуму «Україна. Ветерани. Єдність» стали:

– Державна підтримка ветеранів: Обговорення Національної стратегії ветеранської політики та Стратегії переходу від військової служби до цивільного життя, затвердження яких доручив Президент України. VETERAN FUND

– Роль громад у підтримці ветеранів: Взаємодія місцевих громад з ветеранами, створення умов для їхньої реінтеграції та підтримки на місцевому рівні.

– Ветеранські ініціативи: Презентація успішних проєктів, започаткованих ветеранами, обмін досвідом та обговорення шляхів підтримки ветеранського підприємництва.

В ході обговорень та виступів на форумі було представлено оновлену політику Міністерства у справах ветеранів України за наступними напрямками:

*«Забезпечення сервісної інфраструктури для захисників і захисниць.* Запровадження нових послуг, діджиталізація ветеранських сервісів, інтеграція реєстрів, спрощення процедур, масштабування так званих «єдиних вікон» для ветеранів у ЦНАПах.

*Створення умов для економічної активності.* Насамперед працевлаштування або заснування власного бізнесу. Ветерани мають змогу отримати нову професію або вдосконалити свої знання та вміння.

*Лікування та реабілітація ветеранів і ветеранок.* Наш обов'язок допомогти захисникам і захисницям відновитися фізично та психологічно. Ставимо амбітну мету – відкрити в усіх регіонах сучасні Центри реабілітації для військовослужбовців та ветеранів.

*Доступне житло для захисників та захисниць.* Минулого року 2,6 тис. ветеранів та їхні родини отримали грошові компенсації від держави на придбання житла. Цьогоріч на це передбачили 5,7 млрд грн.

*Вшанування подвигу українських військових.* Це наскрізна кроссекторальна тема, що охоплює усі сфери життя. Від топоніміки та освіти до масштабних національних проєктів політики пам'яті» [24].

З початком повномасштабного вторгнення у 2022 році багато викликів, на які держава не встигла відреагувати у період з 2014 по 2022 роки, стали ще більш актуальними. З метою забезпечення підтримки ветеранів та членів їхніх родин, а також визначення принципів співпраці між державними установами та громадськістю, уряд працює над розробкою національної стратегії ветеранської політики та планом заходів щодо її реалізації з ключових напрямів ветеранської політики є комплексна підтримка ветеранів.

Запропонуємо методи вдосконалення державної ветеранської політики через юридичні, економічні, адміністративні та реабілітаційні інструменти впливу на суспільні відносини, в контексті підтримки зазначеної групи, використовуючи доступні державні ресурси за напрямками. Зокрема, одним із напрямків є створення сервісної інфраструктури для ветеранів та їхніх сімей. Проте доступ до державних програм, послуг і пільг ускладнюється через низький рівень поінформованості. Згідно з результатами опитувань, 68 % ветеранів і 49 % членів їхніх родин дізнаються про доступні заходи підтримки переважно від інших ветеранів.

Цифровізація документообігу в Україні увійшла й у сферу ветеранської політики. Для спрощення доступу ветеранів до державних послуг та зменшення необхідності відвідування державних установ було запроваджено можливість отримання електронного посвідчення ветерана через єдиний портал державних послуг «Дія». Це посвідчення, яке підтверджує статус ветерана, є ключовим документом для доступу до багатьох пільг і програм. Крім того, функціонує Єдиний державний реєстр ветеранів війни – інформаційна система, яка зберігає, обробляє та захищає дані про ветеранів. Реєстр був запроваджений для

ефективного адміністрування пільг, координації між державними і місцевими органами та обліку потреб ветеранів.

Одним із важливих аспектів ветеранської політики є створення умов для економічної активності ветеранів. Нинішня система соціального захисту ветеранів переважно пасивна і спрямована на надання послуг і допомог, що створює певні виклики, такі як недофінансування програм, низький рівень взаємодії з бізнесом та громадянським суспільством, а також недостатня комунікація між інституціями й ветеранською спільнотою. Багато ветеранів стикаються зі складнощами при адаптації до цивільного життя, особливо на ринку праці, який значно відрізняється від військового середовища. Демобілізованим необхідно не лише відновити свої професійні навички, але й адаптуватися до змін, які могли статися в їхній галузі під час їхньої служби. Щоб сприяти працевлаштуванню ветеранів, була створена онлайн-платформа «Курс». Вона пропонує навчання в різних сферах, таких як будівництво, адміністрування, продажі, фармація, комунікації та аграрний сектор, незалежно від попереднього досвіду ветерана.

Крім того, в Україні існує грантова програма «єРобота», що стала ефективним механізмом підтримки ветеранського підприємництва. Близько 900 ветеранів та їхніх родин отримали понад 410 мільйонів гривень для започаткування власного бізнесу. Український ветеранський фонд реалізує програми, такі як мікрофінансування бізнесу, підтримка підприємців із числа ветеранів та членів сімей загиблих (#Варто, #Варто 2.0), фінансування громадських об'єднань зі статусом юридичної особи (#Варто+ГО) та ініціативу «Створено Захисниками». Проте, кількість ветеранів та членів їх родин невпинно зростає, тому необхідним є перегляд концептуальних підходів до підтримки ветеранів, орієнтуючи їх на стимулювання до активної участі у власному благополуччі: створення спеціалізованих навчальних курсів, перекваліфікація, здобуття бакалаврського та магістерського рівня на пільгових умовах, спеціалізовані курси від роботодавців тощо.

Окремо увагу приділяють психологічній підтримці ветеранів на робочих місцях. Роботодавці та трудові колективи мають значний вплив на адаптацію ветеранів до цивільного середовища. Соціально відповідальні роботодавці впроваджують програми, які не лише сприяють створенню здорового робочого клімату, а й вдосконалюють його. Ці ініціативи демонструють, наскільки важливою є підтримка на всіх рівнях адаптації ветеранів до нових умов.

Однак, попри ці заходи, 30% ветеранів стикаються з труднощами у працевлаштуванні. Основними проблемами є низький рівень інклюзивності робочих місць та відсутність безбар'єрного середовища. Трудові права ветеранів регулюються більш ніж десятьма нормативно-правовими актами, що ускладнює доступ до необхідної інформації. За дослідженнями, лише 13% ветеранів успішно працевлаштовуються без перешкод. Ще складніше ситуація з демобілізованими: лише третина з них бажає повернутися на попереднє робоче місце, тоді як більшість побоюється залишитися без роботи після демобілізації.

Більше 60% компаній в Україні поки не мають досвіду працевлаштування ветеранів, що ускладнює їхню адаптацію до цивільного життя після демобілізації. Однією з ключових проблем є відсутність розвиненої інфраструктури реабілітації, що залишається важливим аспектом соціального захисту ветеранів. Законодавча база України містить понад сто нормативно-правових актів, що регулюють різні аспекти реабілітації та лікування ветеранів війни.

У сфері охорони здоров'я з 2002 року відбувається перехід від суто медичної до біопсихосоціальної моделі реабілітації. Цей підхід враховує взаємозв'язок біологічних, психологічних та соціальних чинників і спрямований на повне відновлення здоров'я. Прийняття Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» у 2020 році допомогло вирішити проблему фрагментарності законодавчого регулювання у цій сфері. Проте організація системної медико-соціальної реабілітації для військовослужбовців та ветеранів війни залишається невирішеним завданням.

Участь у бойових діях часто призводить до тривалих періодів лікування через фізичні травми або психологічні розлади. За дослідженнями, 20% учасників бойових дій мають невротичні або психосоматичні розлади навіть за відсутності фізичних ушкоджень. Повернення до мирного життя потребує комплексного підходу до реабілітації, що включає медичну, психологічну та соціальну складові.

Доступ до реабілітаційних послуг досі залишається обмеженим для багатьох ветеранів. У відповідь на цю проблему впроваджується нова концепція створення мережі реабілітаційних центрів, заснована на ізраїльському досвіді. Передбачається, що кожна кластерна і надкластерна лікарня матиме своє стаціонарне реабілітаційне відділення. Такі відділення будуть діяти у 136 кластерних та надкластерних медичних закладах, а їх загальна місткість становитиме від 30 до 60 реабілітаційних ліжок. Це дозволить щорічно обслуговувати щонайменше 126 тисяч пацієнтів.

Одним із ключових аспектів є психологічна реабілітація, яка є невіддільною частиною загального комплексу реабілітаційних заходів. Медична та психологічна реабілітації взаємодоповнюють одна одну, забезпечуючи повноцінне відновлення. Важливо розуміти, що психологічна реабілітація не обмежується долікуванням, а має розпочинатися на ранніх стадіях, ще за наявності передпатологічних змін, викликаних сильними психогенними впливами, такими як бойові дії.

Розлади фізичного чи психологічного здоров'я ветеранів суттєво впливають на їхню інтеграцію в цивільне життя. Для сприяння адаптації ветеранів уряд розробляє стратегію переходу від військової служби до цивільного життя, яка має на меті створення умов для активної участі ветеранів у житті громад і суспільства загалом. Поряд із цим, державні та громадські організації впроваджують різні програми соціальної адаптації та реінтеграції ветеранів, що спрямовані на підтримку їхньої повноцінної інтеграції в суспільне середовище.

Для вирішення зазначених проблем необхідно розробити комплексний підхід, що враховуватиме всі аспекти життя ветеранів – від їхньої реабілітації до

повноцінної інтеграції в соціально-економічне життя країни. Сформуємо таблицю 3.2 із ключовими напрямками вдосконалення ветеранської політики в Україні.

Таблиця 3.2. – Напрямами вдосконалення ветеранської політики в Україні

Напря́м	Пропо́зиція
Удосконалення законодавства	Розробка єдиного Кодексу ветеранської політики, що об'єднає всі нормативно-правові акти, спростивши доступ до прав і пільг та унеможлививши дублювання норм.
Єдина цифрова платформа "Е-Ветеран"	Інтеграція всіх державних послуг для ветеранів у єдину цифрову систему, яка дозволить швидко оформлювати пільги, отримувати інформацію та моніторити статус.
Розширення реабілітаційної інфраструктури	Впровадження ізраїльської моделі реабілітації, створення багаторівневих реабілітаційних центрів у кожній кластерній лікарні, що охоплюють всі області країни.
Сприяння ветеранському підприємництву	Запровадження грантів, пільгових кредитів, пріоритет у державних замовленнях для ветеранського бізнесу, створення менторських програм для підприємців.
Гендерно орієнтована політика	Розробка окремих програм підтримки жінок-ветеранок, включаючи соціальні послуги, спрямовані на їхню реабілітацію, перекваліфікацію та економічну активність.
Розвиток програм працевлаштування	Створення регіональних центрів перекваліфікації, податкові пільги для роботодавців, популяризація адаптації військових навичок до цивільного ринку праці.
Моніторинг та оцінка ефективності	Створення національного моніторингового центру, який проводитиме регулярні опитування ветеранів та аналіз ефективності державних програм.
Суспільна інтеграція ветеранів	Проведення інформаційних кампаній, залучення ветеранів до громадських ініціатив, популяризація історій успіху ветеранів у медіа.
Супровід ветерана та адміністрування його потреб	Створення ветеранських просторів при кожній громаді. Навчання та підготовка фахівців супроводу ветерана

*Складено автором*

Таким чином, приходимо до висновків, що необхідність реформування інституційних засад ветеранської політики дуже висока. Важливо налагодити співпрацю між державними органами, громадським сектором і бізнесом, запровадити ефективний зворотний зв'язок і проводити постійний моніторинг потреб ветеранів. Для оновлення засад ветеранської політики потрібно визначити доступні ресурси, структурувати потреби та впроваджувати інноваційні підходи в реалізації заходів. Це передбачає створення та функціонування ветеранських просторів – багатофункціональних закладів,

спрямованих на допомогу ветеранам і членам їхніх родин у реінтеграції, отриманні інформаційної та консультаційної підтримки, а також у проведенні реабілітаційних заходів (рис. 3.1). Станом на 2024 рік в Україні функціонує 28 таких просторів, і майже в кожній області є осередки, що займаються реабілітацією ветеранів як психологічною, так і фізичною, та їх інтеграцією у цивільне життя.

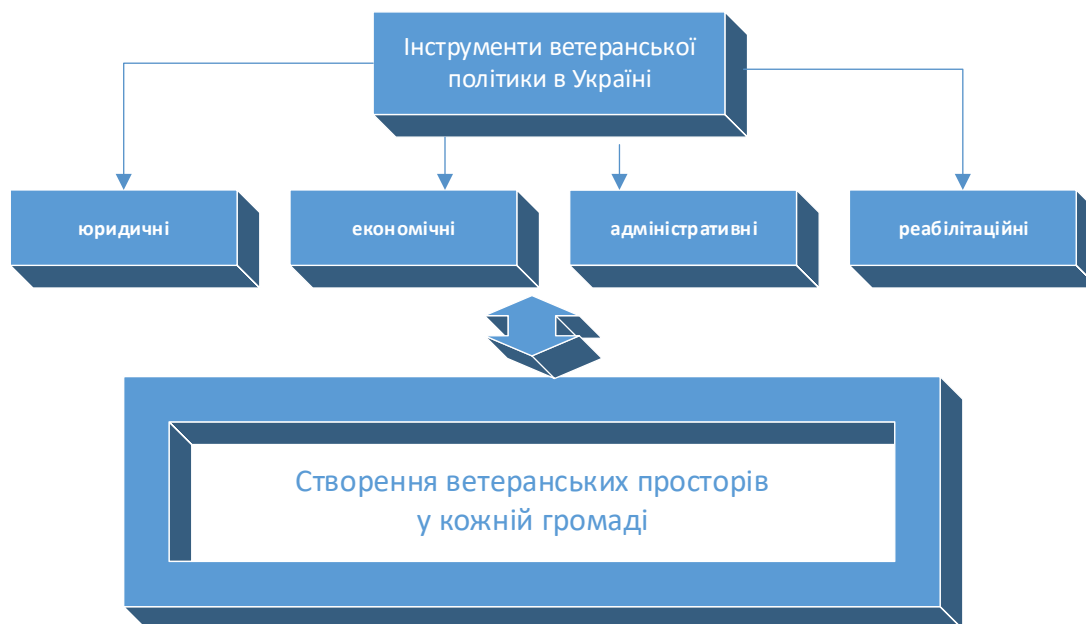


Рисунок 3.1. Створення та функціонування ветеранських просторів

Складено автором

Отже, вдосконалення стратегії ветеранської політики України потрібно впроваджувати із застосуванням кількох ключових інструментів: юридичних, економічних, адміністративних та реабілітаційних. Зокрема, варто застосувати методи впливу на суспільні відносини через зазначені інструменти, в контексті підтримки зазначеної групи, використовуючи доступні державні ресурси за напрямками. Це передбачає, передусім, удосконалення нормативно-правової бази, розробивши нові закони та програми, які враховують сучасні потреби ветеранів, а також важливо діджиталізувати систему соціальних послуг,

зокрема створювати інтегровані реєстри та впроваджувати електронні сервіси для спрощення процедур отримання допомоги.

Крім того, ветеранська політика має суттєво акцентувати на розвиток соціальної інфраструктури: відкривати сучасні реабілітаційні центри у всіх регіонах, забезпечувати їх обладнанням та кваліфікованими фахівцями. Збільшення кількості реабілітаційних центрів, як великих багатoproфільних у кожній області, так і менших у районах при кожній громаді, де з ветеранами та членами їх родин працюватимуть кваліфіковані фахівці супроводу, є необхідною умовою для вдосконалення ветеранської політики в Україні. Такий підхід дозволить забезпечити рівномірний доступ до якісних послуг для всіх ветеранів, незалежно від місця проживання. Крім того, важливо зосередити зусилля на підготовці фахівців супроводу ветеранів, які надаватимуть юридичну, психологічну та соціальну допомогу. Це потребує часу, тому навчання потрібно було розпочати ще раніше, але навіть зараз це питання залишається пріоритетним.

## ВИСНОВКИ

З початком повномасштабного вторгнення у 2022 році виклики, які залишалися невирішеними у період з 2014 по 2022 роки, набули ще більшої актуальності. Для підтримки ветеранів та їхніх родин, а також координації співпраці між державними установами та громадськістю, уряд працює над національною стратегією ветеранської політики та планом її реалізації. Комплексна підтримка ветеранів передбачає юридичні, економічні, адміністративні та реабілітаційні інструменти впливу, включаючи створення сервісної інфраструктури. Водночас ефективність таких програм ускладнюється через низький рівень поінформованості: за даними опитувань, 68% ветеранів і 49% членів їхніх родин дізнаються про доступні заходи підтримки переважно від інших ветеранів, що потребує вдосконалення інформаційної роботи.

Наразі, ветеранська політика в Україні має численні виклики, зокрема недоліками у законодавчому регулюванні, недостатньою інфраструктурою для реабілітації військовослужбовців, ветеранів та демобілізованих осіб, обмеженим доступом до послуг та низьким рівнем поінформованості. Недоліки ветеранської політики часто зумовлені недостатньою інтеграцією ветеранів у цивільне життя та ринок праці. Хронічний дефіцит фінансування ускладнює надання якісних медичних послуг, психологічної реабілітації та соціального захисту, що є критичними для успішної адаптації ветеранів. Суттєвою проблемою виступають складні бюрократичні процедури, які створюють бар'єри для отримання пільг, компенсацій та інших форм підтримки. Крім того, відсутність системного підходу до розробки та реалізації ветеранських програм спричиняє соціальну маргіналізацію цієї групи, поглиблюючи їхню ізоляцію та негативно впливаючи на їхній психологічний і соціальний стан.

Загалом, ветеранська політика в Україні націлена на їх адаптацію та інтеграцію у мирне життя, якої військовослужбовці потребують після звільнення із Сил Оборони України. Реабілітація ветеранів є ключовим етапом їхнього повернення до цивільного життя, адже участь у бойових діях залишає не лише

фізичні травми, але й глибокий психологічний слід. Відновлення передбачає комплексний підхід, який включає медичну, фізичну, психологічну та соціальну підтримку. Основними завданнями реабілітації є лікування травм, подолання посттравматичних стресових розладів (ПТСР), відновлення соціальних навичок і адаптація до мирних умов.

В роботі досліджено особливості функціонування реабілітаційного центру RECOVERY, який відзначається комплексним підходом до реабілітації, який спрямований на фізичне, психологічне та соціальне відновлення пацієнтів. Основна особливість центру полягає у використанні індивідуалізованих програм реабілітації, розроблених на основі сучасних методик та багатопрофільного підходу. Це дозволяє ефективно працювати з широким спектром захворювань, включаючи фізичні травми, посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) та інше.

RECOVERY також приділяє особливу увагу залученню пацієнтів до активної участі у своєму відновленні через заняття терапевтичними фізичними вправами, арт-терапією, когнітивно-поведінковими підходами та груповими сесіями. Інклюзивна та підтримуюча атмосфера центру сприяє не лише одужанню, а й формуванню навичок для подальшого самостійного життя, що робить RECOVERY позитивним прикладом у своїй галузі.

Повернення військовослужбовців до цивільного життя також потребує підтримки щодо інтеграції у суспільство. Це включає допомогу у працевлаштуванні, перекваліфікації, відкритті власного бізнесу, а також забезпечення доступу до пільг і державних програм. Соціальна реабілітація сприяє подоланню ізоляції, формуванню нових соціальних зв'язків і відчуттю власної значущості. Особливо важливими є психологічна підтримка і співпраця з сім'ями ветеранів, адже стабільне родинне середовище відіграє важливу роль у відновленні. Таким чином, комплексний підхід до реабілітації забезпечує не лише відновлення здоров'я, але й створює умови для повноцінної інтеграції ветеранів у життя громади. Важливу роль у цьому відіграють спеціалізовані реабілітаційні центри, які пропонують індивідуальні програми лікування, психотерапію, фізичну реабілітацію та тренінги з соціальної адаптації.

Створення ветеранських просторів є важливим елементом підтримки захисників і захисниць України, оскільки вони забезпечують комплексну допомогу для їхньої реабілітації та інтеграції у мирне життя. Такі простори сприяють наданню не лише медичних і психологічних послуг, але й створюють умови для соціальної адаптації, отримання нових знань, розвитку професійних навичок і взаємодії з громадою. Ветеранські простори є місцем, де ветерани та їхні сім'ї можуть отримати необхідну підтримку, консультації та доступ до інформаційних ресурсів.

Основний функціонал ветеранських просторів передбачає надання психологічної допомоги для подолання наслідків бойового стресу, організацію тренінгів та курсів перекваліфікації для сприяння працевлаштуванню, консультації щодо державних програм підтримки та пільг. Важливою частиною є проведення культурних, освітніх і спортивних заходів, які сприяють зміцненню соціальних зв'язків та активній участі ветеранів у житті громади. Завдяки такому комплексному підходу, ветеранські простори стають не лише точкою підтримки, а й місцем, де ветерани можуть відновити свою соціальну роль і самореалізуватися у нових умовах.

## СПИСОК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Офіційний сайт Міністерства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/>
2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» № 3551-ХІІ від 22 жовтня 1993 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
3. Положення про Міністерство у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/pro-ministerstvo/category/199-normativno-pravovi-zasadi-diyalnosti/polozhennya-pro-ministerstvo-u-spravah-veteraniv-ukraini>
4. Платформа інформаційних сервісів «е-Ветеран». URL: Головна | е-Ветеран
5. Платформа «е-Ветеран». Гарантії та пільги. URL: Гарантії та пільги | е-Ветеран.
6. Правовий навігатор «Принцип». URL: Правовий навігатор | Принцип
7. Правовий навігатор «Принцип». Меддопомога ветеранам. URL: Меддопомога ветеранам | Правовий навігатор
8. Урядовий портал. Для ветеранів і ветеранок лікування у стаціонарі безкоштовно за Програмою медичних гарантій. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dlia-veteraniv-i-veteranok-likuvannia-u-statsionari-bezkoshtovno-za-prohramoiu-medychnykh-harantii>
9. Національна служба здоров'я України. Вимоги ПМГ 2024. URL: <https://contracting.nszu.gov.ua/kontraktuvannya/kontraktuvannya-2024-1699952970/vimogi-pmg-2024>
10. <https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/yaki-poslugi-reabilitaciyi-bezkoshtovno-nadayutsya-veteranam-ta-veterankam>
11. Шапошникова, І. В. Соціальна реабілітація в умовах війни: світовий досвід та проблеми України. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2024. (12). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-07-02>

12. URL: [https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/rehabilitation\\_4.pdf](https://moz.gov.ua/uploads/ckeditor/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/rehabilitation_4.pdf)
13. Баско, А. В., Собакаръ, А. О., Миронюк С. А. Методики реабілітації військовослужбовців, стан функціонування та розвиток реабілітаційних центрів як один із напрямів діяльності органів місцевого самоврядування. *Rehabilitation and Recreation*, 2024.18(1). С. 78–93. URL: <https://health.nuwm.edu.ua/index.php/rehabilitation/article/view/452/381>
14. Куди звертатися ветеранам АТО/ООС для реабілітації, як пройти реабілітацію та в яких закладах (адреси, контакти і профіль лікування). URL: <https://vysh.gov.ua/kudy-zvertatysya-veteranam-ato-oos-dlya-reabilitatsiyi-yak-projty-reabilitatsiyu-ta-v-yakih-zakladah-adresy-kontakty-i-profil-likuvannya/reabilitacziya-web.pdf>
15. [reabilitacziya-web.pdf](https://vysh.gov.ua/kudy-zvertatysya-veteranam-ato-oos-dlya-reabilitatsiyi-yak-projty-reabilitatsiyu-ta-v-yakih-zakladah-adresy-kontakty-i-profil-likuvannya/reabilitacziya-web.pdf)
16. Моркляник О.І., Паляниця Х. Б. Модель функціональної організації багатофункційного реабілітаційного центру для військовослужбовців. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/sa/vsi-vypusky/volume-5-number-2-2023/model-funkcionalnoyi-organizaciyi-bagatofunkciynogo>
17. Реабілітація військових: в ОВА розповіли про спроможність медзакладів на Волині. URL: [https://suspilne.media/lutsk/612821-reabilitacia-vijskovih-v-ova-rozpovili-pro-spromoznist-medzakladiv-na-volini/?utm\\_source=chatgpt.com](https://suspilne.media/lutsk/612821-reabilitacia-vijskovih-v-ova-rozpovili-pro-spromoznist-medzakladiv-na-volini/?utm_source=chatgpt.com)
18. Пацієнти з усіх областей України та безкоштовна реабілітація цивільних та військових: як працює центр реабілітації учасників бойових дій. URL: [https://voladm.gov.ua/new/paciyenti-z-usih-oblastey-ukrayini-ta-bezkoshtovna-reabilitaciya-civilnih-ta-viyskovih-yak-pracyuye-centr-reabilitaciyi-uchasnikiv-boyovih-diy/?utm\\_source=chatgpt.com](https://voladm.gov.ua/new/paciyenti-z-usih-oblastey-ukrayini-ta-bezkoshtovna-reabilitaciya-civilnih-ta-viyskovih-yak-pracyuye-centr-reabilitaciyi-uchasnikiv-boyovih-diy/?utm_source=chatgpt.com)
19. На Волині в регіональній програмі підтримки військовослужбовців та членів їх родин передбачили кошти на санаторно-курортну реабілітацію. URL: [https://volynonline.com/na-volyni-v-regionalnij-programi-pidtrymky-vijskovosluzhbovcziv-ta-chleniv-yih-rodyn-peredbachyly-koshty-na-sanatorno-kurortnu-reabilitacziyu/?utm\\_source=chatgpt.com](https://volynonline.com/na-volyni-v-regionalnij-programi-pidtrymky-vijskovosluzhbovcziv-ta-chleniv-yih-rodyn-peredbachyly-koshty-na-sanatorno-kurortnu-reabilitacziyu/?utm_source=chatgpt.com)

20. Всеукраїнська мережа RECOVERY відкрила в Луцьку 13-й реабілітаційний центр. URL: <https://interfax.com.ua/news/pharmacy/1006010.html>
21. Офіційна сторінка мережі RECOVERY в Instagram. URL: [https://www.instagram.com/p/C-uKoVQtWdu/?utm\\_source=ig\\_web\\_copy\\_link](https://www.instagram.com/p/C-uKoVQtWdu/?utm_source=ig_web_copy_link)
22. Офіційний сайт «Фонд Віктора Пінчука». URL: [https://pinchukfund.org/ua/projects/28687/?utm\\_source=chatgpt.com](https://pinchukfund.org/ua/projects/28687/?utm_source=chatgpt.com)
23. Про проект RECOVERY. URL: <https://recoveryua.org/pro-proekt>
24. П'ять основних напрямів нової ветеранської політики озвучив Прем'єр-міністр. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/08/22/pyat-osnovnyh-napryamiv-novoyi-veteranskoji-polityky-ozvuchyv-premyer-ministr/>
25. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо створення та функціонування ветеранських просторів: наказ Міністерства у справах ветеранів України від 5 червня 2024 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0168923-24#Text>
26. Тілікіна Н., Пеша І. Державна ветеранська політика України та шляхи забезпечення її ефективності. URL: <https://inmol.org/derzhavna-veteranska-polityka-ukrainy-ta-shliakhy-zabezpechennia-ii-efektyvnosti/>
27. Працевлаштування ветеранів. Платформа Курс. URL: <https://kurs.in.ua/>
28. Нова ветеранська політика – серед головних напрямів Плану пріоритетних дій Уряду на 2024 рік. URL: <https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/nova-veteranska-politika-sered-golovnih-napryamiv-planu-prioritetnih-dij-uryadu-na-2024-rik>
29. В Україні впроваджується нова концепція формування мережі реабілітаційних центрів. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/v-ukraini-vprovadhuetsja-nova-koncepcija-formuvannja-merezhi-reabilitacijnih-centriv>
30. Українському ринку праці потрібні ветерани, а ветеранам – дружні до них компанії. URL: <https://www.work.ua/articles/analytics/3319/>
31. Працевлаштування ветеранів. Платформа Курс. URL: <https://kurs.in.ua/>

32. Рейтинг Моніторинг, 27-та хвиля: Образ ветеранів в українському суспільстві. 2-5 березня 2024. URL: [https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/doc/RG-UA-Veterans-1000-UA-032024\\_press-1.pdf](https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/doc/RG-UA-Veterans-1000-UA-032024_press-1.pdf)).

# Додатки

## ДОДАТОК А

Таблиця А.1 – Реабілітаційні центри України для військовослужбовців, ветеранів війни та демобілізованих осіб

№	Назва	Адреса	Керівник закладу	Контакти	Профіль лікування	Кількість ліжок
1.	Комунальний заклад Вінницький обласний клінічний госпіталь ветеранів війни	вул. Пирогова, 109 а, м. Вінниця, Вінницька обл., 21005	Бабійчук Валерій Вікторович	Контактні телефони: (0432) 68-22-92, 55-07-89 E-mail: vokgvv@i.ua 55-07-95	терапевтичний, неврологічний, офтальмологічний, хірургічний	220
2.	Лікувально-профілактичний заклад «Волинський обласний госпіталь ветеранів війни»	вул. Стефаніка, м. Луцьк, 3-а, Волинська обл., 43001	Масікова Тетяна Олександрівна Шкаровецька Оксана Віталіївна	Контактні телефони: (0332) 72-14-43 E-mail: hospital.iv@gmail.com 72-13-30	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний, хірургічний	210
3	КЗ «Дніпропетровський обласний госпіталь ветеранів війни»	пл.Соборна, 14, м. Дніпро, Дніпропетровська обл., 49005	Дудник Сергій Петрович Колеснікова Раїса Анатоліївна	Контактні телефони: (056) 713-54-73 E-mail: gospital@ua.fm 713-56-33	терапевтичний, неврологічний	200
4	КЗ «Обласний госпіталь для ветеранів війни»	смт. Роздори, вул. Виконкомівська, 9, Синельниковський р-н, Дніпропетровська обл., 52532	Постолов Юрій Михайлович	Контактні телефони: (05663) 4-95-32 E-mail: ogvv-rozdori@ukr.net	терапевтичний	40
5	Комунальна лікувально-профілактична установа «Обласний госпіталь для ветеранів війни м. Святогірська»	вул. Молодіжна, 66, м.Святогірськ, Донецька обл., 84130	Присяжний Микола Олександрович Гамерський Володимир Миколайович	Контактні телефони: (06262) 5-30-71, 5-56-74, 5-57-72 E-mail: hospital65irina@gmail.com 5-56-74	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний	180
6	КУ «Обласний госпіталь для ветеранів війни Житомирської обласної ради»	вул. Європейська, 52, м. Бердичів, Житомирська обл., 13300	Журбенко Павло Юрійович Горенко Віктор Данилович	Контактні телефони: (04143) 2-02-58, 2-02-58 E-mail: gospberd@ukr.net 2-60-80	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний, хірургічний	240

№	Назва	Адреса	Керівник закладу	Контакти	Профіль лікування	Кількість ліжок
7	КЗ «Обласний госпіталь ветеранів війни» Закарпатської обласної ради	вул. Л.Толстого, 13, м.Ужгород, Закарпатська обл., 88018	Волошин Василь Іванович	Контактні телефони: (0312) 61-57-49 E-mail: ogivuz@gmail.com	терапевтичний	75
8	КЗ «Госпіталь ветеранів війни» Запорізької обласної ради	вул. Ленська, 45, м. Запоріжжя, Запорізька обл., 69096  Обл.поліклн. вул Оріхівське шосе,10	Ярмошук Тетяна Єгорівна  Муторова Наталія Дмитрівна	Контактні телефони: (061) 226-21-52 E-mail: vghospital@ukr.net  239-20-81	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний	110
9	Комунальний заклад «Івано-Франківський обласний госпіталь ветеранів війни»	м. Коломия, вул. Шкрумеляка, 26, Івано-Франківська обл., 78200	Федоришин Володимир Євгенійович  Оріщак Людмила Михайлівна	Контактні телефони: (3433) 4-63-13, 7-23-30 E-mail: if.hospital.gol@ukr.net  4-63-13	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний	75
10	КЗ «Кіровоградський обласний госпіталь ветеранів війни»	вул. Короленка, 58, м. Кропивницький, Кіровоградська обл., 25005	Сябренко Генадій Петрович	Контактні телефони: (0522) 34-11-44 E-mail: kogiv@meta.ua	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний, хірургічний	210
11	КЗ Львівської обласної ради «Львівський обласний госпіталь ветеранів війни та репресованих ім.Ю.Липи»	вул. В. Івасюка, 31, м.Винники, Львівська обл., 79495	Середич Роман Асафатович	Контактні телефони: (032) 296-11-45 E-mail: logivr@gmail.com  296-11-83	терапевтичний, неврологічний, ортопедичний, урологічний, хірургічний, ендокринологічний, ЛОР-патології	725

№	Назва	Адреса	Керівник закладу	Контакти	Профіль лікування	Кількість ліжок
12	КЗ «Миколаївський обласний госпіталь ветеранів війни»	вул. Київська, 1, м. Миколаїв, Миколаївська обл., 54058	Поточняк Володимир Степанович  Безрукова Наталя Веніамінівна	Контактні телефони: (0512) 41-34-51 E-mail: giov2006@ukr.net  41-50-11	терапевтичний, неврологічний, хірургічний, кардіологічний	300
13	Комунальна установа «Одеський обласний госпіталь інвалідів Великої Вітчизняної війни»	вул Фонтанська дорога, 114, м. Одеса, Одеська обл., 65038	Волков Петро Георгійович	Контактні телефони: (048) 748-08-05 E-mail: odoblhospitaliov@dh.od.ua	терапевтичний, неврологічний, хірургічний, кардіологічний, пульмонологічний	120
14	Комунальна установа «Одеський обласний очний шпиталь інвалідів Великої Вітчизняної війни»	вул. Канатна, 2, м. Одеса, Одеська обл., 65014	Титаренко Ігор Володимирович	Контактні телефони: (048) 722-00-48 E-mail: ooggiov@ukr.net	офтальмологічний	110
15	КЗ «Полтавський обласний клінічний госпіталь для ветеранів війни» Полтавської обласної ради	вул. Миколи Дмитрієва, 5, м. Полтава, Полтавська обл., 36011	Голубєв Сергій Миколайович  Лотиш Алла Вікторівна	Контактні телефони: (05322) 7-28-06 E-mail: givpolt@gmail.com  60-96-90	терапевтичний, неврологічний, хірургічний, кардіологічний	210
16	КЗ «Кременчуцький обласний клінічний госпіталь для ветеранів війни» Полтавської обласної ради	вул. Сірка, 23/1, м. Кременчук, Полтавська обл., 39600	Литвиненко Микола Миколайович	Контактні телефони: (05366) 3-73-52, 70-03-72 E-mail: info@kremenchuk-oh.pl.ua	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний	120
17	КЗ «Лубенський обласний клінічний госпіталь для ветеранів війни» Полтавської обласної ради	вул. Старо-Троїцька, 19, м. Лубни, Полтавська обл., 37500	Бондаренко Олександр Михайлович	Контактні телефони: (05361) 7-22-46 E-mail: logivv@ukr.net	терапевтичний, неврологічний, хірургічний	120

№	Назва	Адреса	Керівник закладу	Контакти	Профіль лікування	Кількість ліжок
18	КЗ «Рівненський обласний госпіталь ветеранів війни» Рівненської обласної ради В ньому знаходиться Республіканський центр лікування і реабілітації наслідків нейротравми, підпорядкований МОЗ України (лікування та реабілітація наслідків важких черепно-мозкових та спінальних травм, за чітко визначеними критеріями нейрохірурга, ортопедо-травматолога)	вул. Деражненська, 39, смт. Клевань, Рівненський р-он, Рівненська обл., 35311	Бурачик Андрій Іванович  Киричук Оксана Володимирівна	Контактні телефони: (0362) 27-04-10 E-mail: ogiv@ukr.net  27-04-41	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний, урологічний	240
19	КЗ «Сумський обласний клінічний госпіталь ветеранів війни» Сумської обласної ради»	вул.Ковпака, 24, м.Суми, Сумська обл., 40031	Савенко Інесса Іванівна  Скоробагата Тетяна Євгеніївна	Контактні телефони: (0542) 24-16-39 E-mail: sumygospital@ukr.net  24-18-83	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний, хірургічний	230
20	КЗ «Заліщицький обласний комунальний госпіталь інвалідів війни та реабілітованих»	вул. М.Шашкевича, 42, м. Заліщики, Заліщицький район, Тернопільська область, 48600	Демчук Володимир Іванович	Контактні телефони: (03554) 2-12-86 E-mail: demchukvla@ukr.net	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний	120
21	КЗ «Херсонський обласний госпіталь інвалідів та ветеранів війни»	пр. Ушакова, 65, м. Херсон, Херсонська обл., 73000	Тимошенко Валерій Володимирович	Контактні телефони: (0552) 42-04-69 E-mail: ua.kherson.hospital@ukr.net	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний	226

№	Назва	Адреса	Керівник закладу	Контакти	Профіль лікування	Кількість ліжок
	Херсонської обласної ради		Глушак Сергій Дем'янович	42-04-73		
22	КЗ «Обласний госпіталь ветеранів війни» Харківської обласної державної адміністрації	вул. Врубеля, 42, м. Харків, Харківська обл., 61019	Федченко Юрій Григорович  Сімонова Ірина Володимирівна	Контактні телефони: (057) 376-21-90 E-mail: hospital@kharkov.ukrtel.net  376-10-38	терапевтичний, неврологічний, хірургічний	250
23	КЗ «Хмельницький обласний госпіталь ветеранів війн» Хмельницької обласної державної адміністрації	вул. Визволителів, 3, с. Ружичанка, Хмельницький район, Хмельницька обл., 29013	Бочкарьова Оксана Валеріївна  Докієн Віктор Борисович	Контактні телефони: (0382) 67-24-45 E-mail: ogivov@ukr.net  67-16-64	терапевтичний, неврологічний, хірургічний, кардіологічний, ортопедичний, урологічний	300
24	КЗ «Черкаський обласний госпіталь ветеранів війни» Черкаської обласної державної адміністрації	вул. Дахнівська Січ, 1, м. Черкаси, Черкаська обл., 18035	Задорожний Сергій Вікторович  Щербаков Борис Васильович	Контактні телефони: (0472) 31-10-26 E-mail: hospital_iv@ukr.net  31-10-23	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний	250
25	КЗ «Чернівецький обласний госпіталь ветеранів війни» Чернівецької обласної державної адміністрації	вул. Фастівська, 20, м. Чернівці, Чернівецька обл., 58023	Кожухар Василь Михайлович  Ретузіна Ірина Олександрівна	Контактні телефони: (03722) 6-29-12 E-mail: gospitalveteraniv@gmail.com  6-29-05	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний, хірургічний	195
26	КЗ «Чернігівський обласний госпіталь ветеранів війни» Чернігівської обласної державної адміністрації	вул. Волковича, 25, м. Чернігів, Чернігівська обл., 14029	Товчига Володимир Анатолійович  Візор Юлія Миколаївна	Контактні телефони: (0462) 67-96-74 E-mail: orgmetod_hospital@ukr.net  5-36-16	терапевтичний, неврологічний	100
27	Київський міський клінічний	вул. Ф. Максименка, 26, м. Київ, 04075	В.о. головного лікаря	Контактні телефони: (044) 401-96-20	терапевтичний, неврологічний	500

№	Назва	Адреса	Керівник закладу	Контакти	Профіль лікування	Кількість ліжок
	госпіталь ветеранів війни		Кащук Олександр Дмитрович  Ярмощук Ганна Василівна	E-mail: hospwar@health.kiev.ua  401-96-40	ний, урологічний, хірургічний, ендокринологічний, кардіологічний	
28	Госпіталь «Печерський»	м.Київ, вул. Госпітальна, 18, м. Київ, 01133	Климишин Юрій Петрович	Контактні телефони: (044) 528-22-00 E-mail: hospitalpecherskiy@bigmir.net	терапевтичний	46
29	Український державний медико-соціальний центр ветеранів війни	с.Циблі-1, Переяслав-Хмельницький район, Київська обл., 08454	Гріненко Юрій Олександрович	Контактні телефони: (04567) 5-28-93, 5-28-94 E-mail: ydmscvv@ukr.net	терапевтичний, неврологічний, кардіологічний, пульмонологічний, хірургічний, офтальмологічний, відновного лікування, психоневрологічний	600
30	Державний заклад «Госпіталь ветеранів війни «Лісова Поляна» Міністерства охорони здоров'я України»	смт. Пуща-Водиця, 7 лінія, м. Київ, 04075	в.о. Чепела Сергій Миколайович	Контактні телефони: (044) 401-82-70, 401-81-26 E-mail: lisova.polyana@ukr.net	терапевтичний, неврологічний, ортопедо-травматологічний	220